

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU PORNOGRAFIA INFANTILĂ

Trofim CARPOV,
doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM

Par la Loi n° 235 du 08.11.2007 le Code Pénal de la République de Moldova a été complété de l'article 208¹ avec le titre « La pornographe infantile ». Dans son étude, l'auteur propose une analyse sous l'aspect juridique et pénal des éléments et signes constitutifs de cette nouvelle infraction qui porte atteinte au développement moral, physique, psychique et social des mineurs.

În virtutea modificării în permanență a legii penale și a completării ei cu noi norme, prin Legea nr.235 din 08.11.2007, capitolul VII al Părții speciale a Codului penal actual al Republicii Moldova a fost completat cu art.208¹ intitulat *Pornografia infantilă*. Având în vedere prejudiciul acestei fapte, pornografia infantilă a fost incriminată în grupul infracțiunilor contra familiei și minorilor, ceea ce corespunde obiectului ei juridic.

Includerea acestui articol în legislația penală națională este dictată de ocrotirea minorilor de influența negativă a pornografiei și exploatării sexuale, agravarea acestei situații pe plan internațional și național. Necesitatea ocrotirii pe toate căile a minorilor este proclamată de numeroase acte cu vocație internațională și în actele legislative ale Republicii Moldova. Astfel, potrivit art.27 din Convenția ONU cu privire la Drepturile copilului, statele-părți (printre care se numără și Republica Moldova) recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru a permite dezvoltarea sa fizică, psihică, spirituală, morală și socială. De asemenea, art.34 al aceluiași act legislativ prevede că statele-părți se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de violență sexuală. În acest scop, statele vor lua în special toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica exploatarea copiilor în scopul prostituției, în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic¹.

Copil înseamnă orice persoană sub 18 ani. Tot în această sferă de legislații, Consiliul Europei a elaborat numeroase reglementări cu implicații în problemele delincvenței juvenile cum ar fi: Recomandarea nr.2(878)7 a Comitetului de Miniștri asupra principiilor referitoare la răspândirea programelor video cu caracter violent sau pornografic (1989); Recomandarea R(91)11 a Comitetului de Miniștri asupra exploatării sexuale, pornografiei, prostituției și traficului de copii și tineri adulți. Potrivit

alin.4 al art.50 al Constituției Republicii Moldova, exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea morală sunt interzise.

Conform alin.(2) al Protocolului opțional la Convenția cu privire la Drepturile Copilului, prin *pornografie cu copil* se înțelege orice reprezentare, prin orice mijloc, a unui copil care este implicat într-o activitate sexuală explicită, reală sau simulată, sau orice reprezentare a organelor sexuale ale unui copil, în primul rând cu scop sexual.

Obiectul juridic special al infracțiunii de pornografie infantilă îl reprezintă relațiile de conviețuire socială puse la baza dezvoltării fizice, psihice și sociale normale a minorilor. Obiectul material este reprezentat prin imagini sau alte reprezentări ale unui sau ale mai multor copii implicați în activități sexuale ori prin aceleași materiale cu reprezentări ale organelor sexuale ale copiilor, reprezentate în manieră lascivă sau obscenă, inclusiv în formă electronică.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art.208¹ CP se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează în acțiune. Această acțiune se poate exprima sub oricare din următoarele modalități alternative de realizare: producerea, distribuirea, difuzarea, importarea, exportarea, oferirea, vinderea, schimbarea, folosirea sau deținerea de imagini sau alte reprezentări ale unuia sau ale mai multor copii implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale unui copil, reprezentate în manieră lascivă sau obscenă, inclusiv în formă electronică.

Producerea presupune operațiuni care constau în fabricarea, crearea materialelor pornografice; *distribuire* înseamnă repartizarea, transmiterea, împărțirea obiectelor și materialelor pornografice în folosul unor

terțe persoane; prin *difuzare* se are în vedere propaga-rea, vizionarea, înregistrarea pe casete și pelicule video a imaginilor cu caracter lasciv sau obscen; acțiunile de importare și exportare se vor descifra, fiecare cu particularitățile sale, ca *transportare* sau *importare* a obiectelor și materialelor pornografice dintr-un stat în altul sau pe teritoriul aceluiași stat; *oferirea* presupune prezentarea, propunerea, înfățișarea materialelor pornografice unei persoane pentru a se folosi de ele; *vindere* înseamnă a face comerț cu materialele în cauză; *schimbare* presupune cedarea imaginilor pornografice în locul altor obiecte; *acțiunile de folosire* presupun utilizarea, întrebuințarea materialelor cu caracter pornografic; prin *deținere de imagini sau alte reprezentări* se va înțelege acțiunea de a avea în stăpânire, în păstrare sau posesie materiale pornografice; prin sintagma *activități sexuale explicite* se vor înțelege acțiunile efectuate cu caracter vădit, limpede, deslușit, clar, lămurit; prin sintagma *activități sexuale reale* se vor înțelege acțiunile cu caracter obiectiv, adevărat; prin sintagma *activități sexuale simulate* se vor înțelege acțiunile cărora li se imprimă intenționat un caracter fals, înșelător.

Infrațiunea de pornografie infantilă, în oricare dintre modalitățile sale de săvârșire, se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii incriminate. Răspunderea penală apare indiferent de consecințele survenite.

Esența infrațiunii analizate rezidă în actele cu caracter pornografic săvârșite asupra minorilor implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate ori imagini de reprezentări ale organelor sexuale ale copiilor fiind de manieră lascivă sau obscenă.

Prin *imagini sau alte reprezentări cu caracter pornografic* se vor înțelege fotografiile, desenele, albumurile, revistele, tablourile, filmele, diafilmele, imprimările pe discurile sau bandele magnetice, inclusiv în formă electronică care reprezintă un minor având un comportament sexual explicit, real sau simulat sau reprezentări

ale organelor sexuale ale copiilor de maniera lascivă sau obscenă.

Imaginile cu conținut pornografic pot fi plasate și pe obiecte de îmbrăcăminte (cravate, pantaloni), pe/in stilouri, în corpul ceasornicului, pe diferite cutii pentru bijuterii, oglinzi etc. Maniera lascivă are semnificația de excesiv de senzual, pornit spre desfrânare, perversitate a instinctului sexual, crearea sentimentului de brutalitate și cinism în relațiile sexuale.

Lexemul *obscen* are sensul de caracter imoral, nerușinat, nesimțit, trivial, indecent, vulgar al unor atitudini sau manifestări ale imoralității sexuale. Manierele lascive sau obscene rezultă din însuși conținutul și forma materialelor prezentate.

Infrațiunea în cauză poate fi săvârșită de o singură persoană sau cu participare în toate formele ei. De asemenea, infrațiunea poate fi comisă în țară sau în afara teritoriului ei.

Latura subiectivă a infrațiunii se exprimă numai prin intenție directă. Intenția făptuitorului implică în toate situațiile cunoașterea de către acesta a caracterului lasciv și obscen al materialelor pornografice, precum și prevederea consecințelor create prin activitatea sa asupra conștiinței și conduitei tineretului. Scopul și motivul infrațiunii nu au importanță la calificarea faptei. Acestea pot fi însă luate în considerare la individualizarea pedepsei.

Subiect al infrațiunii date poate fi orice persoană fizică, responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani. Subiecți ai acestei infrațiuni pot fi și persoanele juridice care desfășoară activitate de întreprinzător dacă corespund uneia din condițiile stipulate în alin.(3) art.21 CP.

Pornografia infantilă se pedepsește cu închisoare de la 1 la 3 ani, cu amendă aplicată persoanei juridice, de la 2000 la 4000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Un om cu credință valorează cât alții 99 care au numai un interes.

(John Stuart Mill)

Caracterul omului poate fi dedus din manifestările lui mărunte. Pentru lucrurile importante oamenii își iau precauții; în gesturile mici ei se manifestă după natura lor și fără a-și da osteneala să se mai ascundă.

(Arthur Schopenhauer)

PROCESUL DE ARMONIZARE A DREPTULUI DE AZIL ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE: FORME ȘI METODE DE COOPERARE ÎNTRE DREPTUL UNIUNII EUROPENE ȘI DREPTUL NAȚIONAL AL STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE (*sfârșit*)

GAMURARI Vitalie,
doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM

Proiectele textelor Comisiei Europene

Conform chestiunilor abordate în cadrul Consiliului Europei la Tampere,¹ Comisia a elaborat un Tablou de bord pentru examinarea progreselor realizate în viziunea creării unui spațiu al libertății, al securității și al justiției în cadrul Uniunii Europene. Acest Tablou de bord a sporit lucrul Comisiei, care de la finele anului 2001 era gata să elaboreze toate textele prevăzute prin art.63 al TCE.²

Unele dintre aceste texte au fost definitiv adoptate de către Consiliu și sunt în vigoare, iar altele mai sunt în discuție. Referitor la textele elaborate de către Comisie, trebuie să reținem:

- Propunerea directivei Consiliului³ referitoare la normele minimale ce reflectă procedura de acordare și de retragere a statutului de refugiat în statele-membre (adoptată de Comisie la 20 septembrie 2000);
- Propunerea directivei⁴ referitoare la normele minimale pentru adresările de azil în statele membre (adoptată de Comisie în mai 2001);
- Propunerea regulamentului⁵ care ar stabili criteriile și mecanismele de determinare a statelor-membre responsabile de examinarea a unei cereri de azil prezentată în unele din statele-membre de către un resortisant al unei țări terțe (Dublin II) (adoptat de Comisie la 27 iulie 2001);
- Propunerea directivei⁶ referitoare la condițiile necesare pentru a putea pretinde la statutul de refugiat și a beneficia de o protecție subsidiară (adoptată la 12 septembrie 2001).

Trebuie să notăm că în cadrul Consiliului de la Sevilla

din 21 și 22 iunie 2002, șefii de state și de guverne au cerut Consiliului să aprobe regulamentul de la Dublin II până în decembrie 2002, normele referitoare la condițiile necesare pentru a beneficia de statutul de refugiat și referitoare la conținutul acestui statut până în iunie 2003 și normele comune în domeniul procedurii de azil până la finele anului 2003.⁷

Nici un text ce conține elementele juridice esențiale ale regimului de azil comunitar nu a fost între timp adoptat. Instrumentele juridice în vigoare poartă chestiuni materiale ce reflectă identificarea refugiaților și protecția lor în caz de flux masiv.

În asemenea mod, Consiliul a adoptat:

- Decizia⁸ privind crearea Fondului european pentru refugiați (FER), la 28 septembrie 2000;
- Regulamentul⁹ privind crearea sistemului „Eurodac”, la 11 decembrie 2000;
- Directiva¹⁰ privind normele minime pentru acordarea unei protecții temporare în caz de flux masiv a persoanelor deplasate și privind măsurile de asigurare a unui echilibru între eforturile depuse de către statele-membre în scopul acordării protecției acestor persoane și suportarea consecințelor acestei protecții, la 20 iulie 2001.

FER reglementează finanțarea eforturilor depuse de către statele-membre. Fondul susține trei tipuri de acțiuni: întreținerea, integrarea și repatrierea voluntară. Finanțările sunt repartizate proporțional cu numărul refugiaților și al adresărilor de azil prezentate în fiecare stat-membru. Sistemul „Eurodac” vizează punerea în aplicare a unui mecanism de comparare a amprentelor digitale a adresărilor de azil la finele aplicării eficiente a Convenției de la Dublin. Acest sistem era prevăzut pentru finele anului 2002. În final, directiva privind fluxul

1 A se vedea Preambulul Concluziilor Președenției.

2 Examinarea semestrială a Tabloului de bord pentru a examina progresele realizate în scopul creării unui spațiu al libertății, securității și justiției în cadrul Uniunii Europene, COM (2002) 261 final, Bruxelles, 30 mai 2002.

3 COM (2000) 578.

4 COM (2001) 181.

5 COM (2001) 447.

6 COM (2001) 510.

7 Par. 37 ale Concluziilor Președenției.

8 2000/596/CE.

9 CE No. 2725/2000.

10 2001/55/CE.

masiv, intrată în vigoare în august 2001,¹¹ merită unele dezvoltări suplimentare. Ea vine să acopere un vid juridic pentru ca să poată fi aplicabilă în situațiile deplasării în masă a populației, cum ar fi cea din Kosovo în 1999 sau din ex-Iugoslavia în perioada războiului din 1992-1995. În asemenea situații, în condițiile unui flux masiv al populației, este imposibil să se examineze în mod individual cererile de azil. Regimul juridic comun de azil ce decurge din Convenția din 1951 în asemenea situații este dificil de pus în aplicare. La fel, pentru a face față fluxului masiv al populației provocat de războaiele balcanice din anii '90, statele europene, inclusiv membrii Uniunii Europene, au pus în aplicare regimuri de protecție temporară (statut umanitar, mai corect). Nici un text de drept internațional nu reglementează această chestiune și acest vid juridic a permis statelor să decidă ele însele dacă persoanele protejate în asemenea mod vor avea dreptul la muncă, la instruire etc. Peste tot chestiunea articulării dintre acest regim aplicabil situațiilor de urgență și regimul de azil de drept comun a fost foarte repede abordată. Statutul umanitar acordat este deci precaut, în cazul în care statul decide el însuși să-l pună în aplicare.

Această directivă a Consiliului este binevenită în măsura în care reglementează în detaliu ansamblul acestor chestiuni. Ea prevede expres că toate persoanele ce au trecut printr-un conflict armat, prin violențe sau o situație de violențe sistematice și generalizate a drepturilor omului se vor bucura de protecție temporară pentru o perioadă de maximum doi ani în statele Uniunii Europene. Persoanele ce se află sub protecție temporară primesc un titlu de sejur și au acces la piața muncii, la educație și la serviciile sociale. În final, un alt moment important – protecția temporară – nu împiedică înaintarea unei cereri de azil, care va trebui examinată în cadrul procedurii de drept comun. Renunțarea la statutul de refugiat nu pune punct protecției temporare, deci persoana în cauză poate beneficia de el până la expirarea termenului perioadei fixate.

Aspectul original al acestei directive ține de faptul că decizia de a recurge la protecția temporară îi revine Consiliului, și nu statelor-membre. Această decizie este luată la propunerea Comisiei, ultima folosindu-se de propria inițiativă sau la cererea unui stat-membru. Consiliul decide, ținând cont de situația din statul terț în cauză și amploarea deplasărilor eventuale de populație.

Vedem, deci, că, prin intermediul acestui exemplu, armonizarea dreptului de azil la nivel european ne permite în egală măsură să parvenim la un acord interstatal asupra unor probleme juridice noi, asupra cărora un acord la un alt nivel, cum este ONU, de exemplu, ar fi practic imposibil.

¹¹ Ea trebuia să fie transpusă în dreptul național al Statelor-membre până la 31 decembrie 2002.

Printre momentele ce necesită a fi studiate suplimentar, trebuie să menționăm transformarea Convenției de la Dublin într-un regulament al Consiliului. Referitor la propunerea directivei despre condițiile necesare pentru a putea pretinde la statutul de refugiat, aceasta constituie în mod veritabil locul central al regimului de azil în cadrul Uniunii Europene. În cazul în care ea va prelua aspectele esențiale ale Convenției din 1951 și deci, definiția noțiunii de refugiat și drepturile atașate acestei calități, ea va da o definiție a persecutării și va conține dispoziții asupra persecutării din partea unor agenți nestatali și alternativa protecției în interiorul țării de origine. Vedem că statele-membre abordaseră deja aceste chestiuni în martie 1996 cu referire la aplicarea armonizată a definiției termenului de refugiat în sensul articolului 1 al Convenției de la Geneva din 28 iulie 1951 privind statutul refugiaților.¹² Propunerea directivei introduce aceste noțiuni în cadrul dreptului comunitar și consacră existența lor în calitate de principii juridice.

Propunerea directivei ce reflectă condițiile întrunite pentru a putea pretinde la statutul de refugiat introduce în egală măsură în dreptul comunitar noțiunea protecției subsidiare. Aceasta este o protecție de care trebuie să se bucure persoanele care nu pot fi recunoscute refugiate, dar care riscă în același timp, să fie supuse torturii sau unor tratamente inumane sau degradante sau unor grave încălcări ale drepturilor omului. Aceste riscuri pot fi individualizate sau pot rezulta dintr-un pericol generalizat.¹³ Spre deosebire de refugiații care trebuie să fie supuși unei persecuții ce ține de rasă, religie, naționalitate, opinii politice sau de apartenența la un grup social,¹⁴ persoana care tinde spre a beneficia de protecție subsidiară, trebuie, suplimentar, să demonstreze riscul de încălcare a drepturilor omului. Protecția subsidiară este preluată din dreptul internațional al drepturilor omului. Așa, Convenția privind protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului din 1950 dispune în articolul 3 că „nimeni nu poate fi supus unei torturi, nici unei pedepse sau unui tratament inuman sau degradant”.¹⁵ Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a dat o aplicare extraterritorială¹⁶ acestui text, interpretând în sensul în care împiedică statele-părți să reîntoarcă în țara de origine un individ care riscă să fie supus unor asemenea tratamente.¹⁷ Această jurisprudență a CEDO s-a dezvoltat considerabil și a făcut aplicabil, concomitent cu protecția bazată pe Convenția din 1951, o protecție în numele drepturilor omului.¹⁸ Statele-membre ale Uniunii

¹² Vezi partea A.

¹³ Articolul 5 par. 2 și 15 al propunerilor directivei.

¹⁴ Articolul 1 A (2) la Convenția din 1951, preluat de articolul 5 par. 1 al propunerii directivei.

¹⁵ Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966 conține o dispoziție similară (articolul 7).

¹⁶ Soering c. Royaume-Uni, arrêt du 7 juillet 1989, Série A No. 161.

¹⁷ Chahal c. Royaume-Uni, arrêt du 15 novembre 1996, Recueil 1996-V.

¹⁸ Pentru detalii privind interacțiunea dintre dreptul refugiaților și drep-

Europene au finalizat prin luarea în considerație a noilor realități juridice în procesul de armonizare a legislațiilor naționale.

În concluzie, este binevenit să facem un bilanț provizoriu politic și juridic al procesului de armonizare în cadrul Uniunii Europene. Dat fiind că acest proces este în permanență în dezvoltare, putem constata că el confirmă tendințele observate în perioada fazei ce a precedat semnării Tratatului de la Amstedam. Statele-membre salută în realitate micșorarea numărului de cereri de azil, introduc în dreptul comunitar concepte noi (țări terțe sigure, țări de origine sigure), precum și mecanisme (acel impus prin Convenția de la Dublin), care au drept scop reorientarea fluxului adresărilor de azil, în special spre exteriorul teritoriului comunitar. La această politică restrictivă, pe care statele candidate le-au integrat pe larg în baza *acquis communautaire*, se face clar ecoul politicii restrictive a regiunilor extra-comunitare. Trebuie în egală

turile omului a se vedea „Actes du 2-ème Colloque sur La Convention européenne des droits de l’homme et la protection des réfugiés, des demandeurs d’asile et des personnes déplacées, Strasbourg, 19-20 mai 2000, Editions du Conseil de l’Europe.

măsură pusă politica de azil în perspectivă cu politica generală de imigrare, pentru a se ține cont de apropierea minimalistă adoptată în materie de acces la teritoriul Uniunii. În ceea ce ține de metodă, observăm o interacțiune originală între dreptul internațional convențional, dreptul comunitar, dreptul intern și diversele instrumente juridice și politice ale Uniunii Europene. Din punctul de vedere strict juridic, de această dată armonizarea a avut patru efecte majore: ea a permis transpunerea în dreptul comunitar a dispozițiilor Convenției din 1951, definirea unor noțiuni ale Convenției din 1951, adăugarea unor noi elemente ce lipseau din regimul internațional de protecție, și în final ea a permis statelor-membre să-și contureze unele dintre obligațiile lor ce decurg din acest regim internațional. Dacă după cel de-al Doilea Război Mondial instituția de azil era considerată drept valoare socială ce a preluat forma juridică, acum, la etapa actuală, putem, prin prisma procesului actual de armonizare europeană, să ne întrebăm – este oare această formulă aplicabilă astăzi?

◀ Hotărâri ale CJCE

HOTĂRÂREA CURȚII DE JUSTIȚIE A COMUNITĂȚII EUROPENE (CJCE) în cauza C-559/07 *Comisia vs. Grecia*

DIFERENȚELE ÎNTRE SEXE REFERITOARE LA VÂRSTA DE PENSIONARE (*rezumat*)

Diferențele între sexe prevăzute pentru vârsta de pensioare și pentru perioada minimă de serviciu cerută de sistemul de pensii civile și militare sunt incompatibile cu dreptul comunitar.

Aceste norme se limitează să acorde femeilor, în special mamele, condiții mai favorabile decât cele aplicabile bărbaților, fără a remedia problemele pe care acestea le întâmpină în cursul carierei lor profesionale.

Tratatul CE (Articolul 141 CE) interzice orice discriminare în ceea ce privește remunerarea între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin, indiferent care ar fi mecanismul care determină această inegalitate.

Comisia a solicitat Curții de Justiție să constate că dispozițiile Codului elen al pensiilor civile și militare (Decretul prezidențial nr.166/2000 din 3 iulie 2000) care prevăd diferențe între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin în ceea ce privește vârsta de pensionare și perioada minimă de serviciu necesară încalcă principiul egalității de tratament.

Comisia consideră că acest sistem impune condiții de pensionare mai puțin favorabile pentru bărbați decât pentru femei.

Grecia nu a contestat diferențele de tratament, dar a susținut că sistemul de pensii elen, în calitate de sistem legal de asigurări sociale, nu ar intra în domeniul de

aplicare al tratatului, ci ar cădea sub incidența Directivei 79/7 (Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale (JO L6, p. 24, Ediție specială, 05/vol. 1, p.192), care permite statelor membre să excludă stabilirea vârstei de pensionare din domeniul sau de aplicare).

În orice caz, aceste diferențe ar corespunde rolului social al bărbaților și, respectiv, al femeilor și ar constitui măsuri de compensare a dezavantajelor suportate de femei din cauza duratei mai scurte a vieții profesionale a acestora.

Curtea amintește, înainte de toate, că, potrivit Tratatului CE, fiecare stat-membru asigură aplicarea principiului egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin, pentru aceeași muncă. Prin „remunerație” se înțelege salariul, precum și toate celelalte drepturi plătite, direct sau indirect, în numerar sau în natură, de către angajator lucrătorului pentru munca prestată. Noțiunea de remunerație nu include sistemele de asigurări sociale reglementate în mod direct prin lege, ci prestațiile acordate în temeiul unui sistem de pensii, care depinde, în esență, de locul de muncă ocupat.

Aceasta subliniază că, printre criteriile reținute de jurisprudența Curții pentru calificarea unei pensii pentru limita de vârstă drept „remunerație”, numai criteriul muncii prestate (faptul că pensia este plătită lucrătorului în baza raportului de munca cu fostul sau angajator) poate avea un caracter determinant, modalitățile de finanțare și de gestionare a sistemului neconstituind elemente decisive.

Curtea constată că pensia plătită în temeiul codului elen îndeplinește cele trei criterii elaborate de juris-

prudența Curții care permit calificarea acesteia drept „remunerație” în sensul tratatului:

- aceasta este plătită unui grup de lucrători larg și diversificat care – chiar dacă este format din categorii heteroclite de funcționari, având sarcini și raporturi de muncă total diferite – se distinge prin caracteristici proprii determinate de raportul de muncă cu statul sau cu alți angajatori publici;
- aceasta este calculată în funcție de durata serviciului îndeplinit;
- aceasta este calculată pe baza ultimului salariu.

În continuare, Curtea subliniază că, pentru acordarea unei pensii pentru limita de vârstă plătite în raport cu munca prestată, stabilirea de condiții privind vârsta și perioadele de serviciu minime necesare, diferite în funcție de sex, pentru lucrătorii care se află în situații identice sau comparabile, este contrară principiului egalității de tratament. Acest principiu nu împiedică un stat-membru să aplice măsuri care să prevadă avantaje specifice menite să faciliteze exercitarea unei activități profesionale de către sexul mai slab reprezentat, ori să prevină sau să compenseze anumite dezavantaje în cariera profesională. Astfel de măsuri naționale trebuie, în orice caz, să contribuie la a ajuta femeile să își desfășoare viața profesională în condiții de egalitate cu bărbații.

Or, Curtea constată că dispozițiile Codului elen al pensiilor civile și militare nu sunt de natură să compenseze dezavantajele la care sunt expuse carierele funcționarilor și ale militarilor de sex feminin, ajutându-le în viața profesională.”

Pentru a înțelege dragostea părinților tăi trebuie să crești tu însuși un copil.

(Proverb chinezesc)

Copiii învață să zâmbească de la părinții lor.

(Shinichi Suzuki)

**Odată în copilărie am fugit de acasă.
Reacția părinților mei a fost că au dat în chirie camera mea.**

(Woody Allen)

Consiliul Baroului Avocaților din Republica Moldova salută înrolarea tinerilor avocați care au suplinit lista membrilor Baroului Avocaților din Moldova. Succese, perseverare și tărie de caracter tuturor celor care ne-au devenit colegi:

Alexa Iurie	·	Clevadî Igor	·	Negura Natalia
Alexeev Veronica	·	Coșleț Petru	·	Nevreanschi Vladislav
Andriuța Roman	·	Curti Alexei	·	Nicolaev Angela
Andriuța Violeta	·	Dunas Andrei	·	Novițchi Olesea
Andronic Serghei	·	Filip Cristina	·	Osmochescu Nadejda
Arhiliuc Sergiu	·	Galiuc Iurie	·	Pacernin Irina
Baciu Victor	·	Garbuz Marin	·	Pagoni Domnița
Balan Octavian	·	Garștea Veronica	·	Panov Diana
Bargan Grigore	·	Godonoaga Adrian	·	Pantaz Vladislav
Bejenaru Radic	·	Goncear Constantin	·	Parfeni Lilia
Bezdița Dumitru	·	Gorodinschi Andrei	·	Răileanu Vasile
Bordian Anatolie	·	Grigoraș Ala	·	Russu Ivan
Bosii Dumitru	·	Gromovenco Vladimir	·	Scurtu Veronica
Bostan Galina	·	Gulca – Ojog Veronica	·	Selchin Igor
Botnari Vitalie	·	Gulca Lilia	·	Spînu Igor
Bradu Roman	·	Gumeniuc Ion	·	Straistari Alexandru
Caldarașan Natalia	·	Guminiuc Nicolae	·	Șevcenco Olesea
Capcelea Rodion	·	Harea Dumitru	·	Șoitu Vasile
Caragia Veaceslav	·	Hramcenco Alexandr	·	Talambuța Angela
Catarama Natalia	·	Josan Viorel	·	Tarița Andrei
Cazac Tatiana	·	Kovaliov Timur	·	Tăbăcaru Victor
Cazacu Dorin	·	Lefter Denis	·	Teut Chiril
Cebanaș Alexandru	·	Lișman Dorin	·	Țîbîrnă Viorel
Cebanu Ina	·	Lozinschi Andrei	·	Ursu Sorin
Chibac Andrei	·	Malanciuc Stela	·	Ursu Vadim
Chifiac Iurie	·	Malanciuc Viorel	·	Vatavu Mihaela
Cibotari Stanislav	·	Mariț Marcela	·	Zaharia Victor
Ciobanu Dionisie	·	Marușceac Ludmila	·	Zmeu Alexandru
Ciochină Ion	·	Mocanu Lilia	·	
Ciornei Silvian	·	Moraru Svetlana	·	

Gheorghe AMIHALACHIOAIE,
președinte

HRONICUL

HOTĂRĂRILOR CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI PRONUNȚATE ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA

La 16 iulie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea **Baroul Partner-A c. Moldovei** (cererea nr. 39815/07).

În această cauză, compania reclamantă, Baroul Partner-A, a participat în 2000 la licitația de privatizare a 199,975 de acțiuni emise de Cariera de pietriș și granit de la Soroca („cariera”) care aparțineau statului (65.86%) și a fost desemnat câștigător al licitației. El a plătit pentru acțiuni MDL 2,498,437.5.

În 2003, Curtea de Conturi a efectuat un control al privatizării carierei. În hotărârea acesteia din 3 ianuarie 2004 Curtea de Conturi a constatat că cariera a primit de la o companie de stat terță 27 de vagoane fără acte și fără a fi incluse în documentele contabile. În 2004, Departamentul privatizării a inițiat o acțiune civilă privind îmbogățirea fără justă cauză. Prin decizia Curții Supreme e Justiție din 11 noiembrie 2004, cariera a fost obligată să plătească statului MDL 972,000, reprezentând costul celor 27 vagoane. Această hotărâre a fost executată în anul 2005.

În iulie 2006, CCCEC a inițiat proceduri penale pe faptul privatizării carierei. Activitatea carierei a fost blocată ca urmare a sechestrării documentelor contabile, a refuzului de a-i prelungi licența și a altor acțiuni întreprinse împotriva carierei de către stat. Se pare că dosarul încă nu a fost transmis în instanța de judecată.

La 15 decembrie 2006, Procuratura Generală a inițiat proceduri judiciare împotriva Departamentului de Privatizare și a companiei reclamante, solicitând anularea contractului de vânzare a acțiunilor care aparțineau statului, pe motiv că vagoanele nu au fost incluse în patrimoniul privatizat, fiind diminuat astfel costul fiecărei acțiuni de la 13.88 la 12.5 lei. În acțiunea sa procurorul nu a făcut referire la hotărârea din 11 noiembrie 2004. În susținerile orale procurorul a susținut că acțiunea nu este prescrisă, deoarece prescripția nu se extinde asupra acțiunilor intentate de procuror. La 12 aprilie 2007, Curtea de Apel Economică a admis acțiunea Procuraturii Generale și a anulat vânzarea acțiunilor statului. Instanța a respins obiecția privind tardivitatea acțiunii, constatând totuși că prescripția extinctivă este aplicabilă acțiunilor intentate de procuror, deoarece în această cauză termenul a început

să curgă din ziua hotărârii Curții de Conturi (3 ianuarie 2004). Cererea de recurs a companiei reclamante a fost respinsă ca nefondată de către Curtea Supremă de Justiție la 12 iulie 2007.

În cadrul procedurii de executare Guvernul a constatat că, în pofida soluției judecătorești favorabile, nu a redobândit controlul asupra carierei, deoarece în 2002 cariera a mai emis 349,738 acțiuni, măbind astfel capitalul social din contul echipamentului livrat carierei. Această emisie a fost înregistrată la CNVM la 20 mai 2002. Ca urmare a acestei emisii, acțiunile obținute de Guvern în urma procedurilor care au culminat cu decizia din 12 iulie 2007 reprezentau doar 30.59% din totalul acțiunilor.

La 21 august 2007, Procuratura Generală, în numele Guvernului, a solicitat Curții de Apel Economice să emită o hotărâre suplimentară prin care să anuleze și emisia din anul 2002. În susținerea poziției sale, procuratura a susținut că, prin decizia din 12 iulie 2007, s-a avut în vedere repunerea părților în situația existentă până în februarie 2000, când statul deținea 65.86% din acțiunile carierei. Reclamantul a obiectat împotriva acestei cereri, susținând că această chestiune nu a constituit obiectul procedurii inițiale. În orice caz, cerința era prescrisă, deoarece emisia a fost înregistrată în anul 2002 iar pretenția a fost formulată în anul 2007.

La 6 septembrie 2007, Curtea de Apel Economică a admis cererea procuraturii și a emis o hotărâre suplimentară prin care a anulat emisia din 2002. Instanța a conchis că cerința de anulare a emisiei rezulta implicit din cerința inițială de repunere a statului în situația în care el deținea 65.86% din acțiunile carierei. Instanța nu s-a expus asupra obiecției privind tardivitatea cerinței. La 18 octombrie 2008, Curtea Supremă de Justiție a respins recursul reclamantului pe motiv că soluția primei instanțe este corectă, deoarece vânzarea din anul 2000 a fost declarată nulă.

La 24 decembrie 2007, reclamantul a solicitat Curții de Apel Economice să explice că urmează a fi executate prevederile hotărârii din 6 septembrie 2007 privind repunerea părților în situația inițială în ceea ce privește anularea emisiei din 2002. La 3 martie 2008, Curtea de Apel Economică a emis o hotărâre prin care a explicat

că Guvernul trebuie să plătească reclamantului MDL 3,147,642, reprezentând valoarea acțiunilor emise în anul 2002. La 3 aprilie 2008, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul Guvernului, a casat hotărârea din 3 martie 2008 și a trimis cererea la rejudicare. La 7 iulie 2008, Curtea de Apel Economică a rejudecat cererea și a dispus restituirea către reclamant a echipamentului de extragere livrat, și nu a costului acestuia din anul 2002. Recursul reclamantului, prin care acesta pretindea că soluția dată contravine legii, a fost respins de către Curtea Supremă de Justiție la 4 septembrie 2008. Deoarece echipamentul era folosit, el nu putea fi de vreun folos pentru reclamant și nu a fost ridicat de la carieră.

Cererea a fost depusă la Curte la 30 august 2007. În fața Curții, reclamantul a invocat violarea art. 6 § 1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), pe motiv că acțiunea Procuraturii Generale a fost admisă cu încălcarea termenului general de prescripție, precum și violarea art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție (protecția proprietății).

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art. 6 § 1 al Convenției. Curtea a notat că, la îndeplinirea acțiunilor procedurale, respectarea cerințelor cu privire la admisibilitate constituie un aspect important al dreptului la un proces echitabil. Rolul jucat de termenele de prescripție este de o importanță majoră atunci când este interpretat în lumina Preambulului Convenției, care, în partea sa relevantă, declară preeminența dreptului o parte a moștenirii comune a Statelor Contractante. Curtea a mai notat că, în această cauză, așa cum a fost interpretat de instanțele judecătorești naționale, termenul de prescripție a început să curgă din ziua în care Guvernul a aflat sau trebuia să afle că dreptul său a fost încălcat. Această interpretare pare să se bazeze pe art. 79 Cod civil.

Instanțele judecătorești naționale au calculat termenul de prescripție de la 3 ianuarie 2004, dată la care Curtea de Conturi a emis hotărârea. Reclamantul a susținut că nimic nu a împiedicat Guvernul până la acea dată să stabilească că vagoanele nu figurau în documentele contabile, însă instanțele judecătorești naționale au respins acest argument fără a aduce vreun motiv. Curtea nu a fost convinsă că Guvernul, care era proprietarul pachetului majoritar de acțiuni ale carierei până în 2000, nu cunoștea despre problema vagoanelor înainte și după vânzarea acțiunilor către reclamant. Într-adevăr, este de neimaginat ca Guvernul să nu fi avut acces la toate documentele contabile ale carierei înainte și după 2000. Chiar presupunând că Curtea de Conturi era unica autoritate de stat competentă să examineze documentele contabile, fapt care nu a fost demonstrat în această cauză, Guvernul nu a susținut că existau piedici ca instanțele judecătorești să calculeze termenul de trei ani de la vânzarea acțiunilor carierei.

În asemenea circumstanțe, Curtea a conchis că interpretarea dată de instanțele judecătorești naționale

prevederilor privind prescripția extinctivă au avut un efect incompatibil cu principiul securității raporturilor juridice garantat de art. 6 § 1 al Convenției. Cu adevărat, interpretarea dată de instanțele judecătorești naționale a avut ca efect presiunea Guvernului, reprezentat de procuratură, de a intenta acțiuni judiciare fără a ține cont de termenul general de prescripție.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Curtea a menționat că, atunci când utilitatea publică este în joc, autoritățile publice trebuie să acționeze la timpul potrivit, într-un mod corespunzător și cu maximă consecvență (*Beyeler v. Italy* [GC], nr. 33202/96, § 120, ECHR 2000-I). Ea a considerat necesar să noteze că autoritățile de stat au stabilit regulile licitației, iar reclamantul a oferit cel mai bun preț pentru acțiuni. După cum rezultă clar din documentele contabile, omisiunea de a reflecta vagoanele în documentele contabile se trăgea încă din anul 1996, iar privatizarea a avut loc fără menționarea vagoanelor în documentele contabile. Prin acțiunea privind îmbogățirea fără justă cauză a fost încasată suplimentar suma de MDL 972,000, confirmând astfel că reclamantul nu era responsabil de pretinsa reducere, în timpul procesului de privatizare, a prețului acțiunilor.

Doi ani mai târziu și șase ani după privatizare, Guvernul și-a revăzut decizia de privatizare a carierei, tot pe motivul că vagoanele nu au fost incluse în valoarea acțiunilor, fără a prezenta vreo probă că reducerea prețului acțiunilor putea fi imputat reclamantului. Deși autoritățile trebuia să fi cunoscut temeiurile pentru declararea nulității de la bun început, nu a fost adusă vreo explicație întârzierii de 6 ani la intentarea acțiunii de declarare a nulității vânzării acțiunilor.

În pofida rezultatului procedurilor privind îmbogățirea fără justă cauză, Guvernul a solicitat cu succes anularea emisiei de acțiuni din 2002. Instanțele judecătorești au respins pretențiile reclamantului privind plata valorii acțiunilor anulate și au dispus restituirea către reclamant a echipamentului, care nu era de vreo folosință pentru acesta și care a fost abandonat de către reclamant în carieră.

Curtea a menționat că nu constată vreun element de rea-credință în comportamentul companiei reclamante pe durata privatizării și ulterior. Ea notează că diferența de preț a fost compensată Guvernului în 2004 și că nu a primit vreo explicație de ce, doi ani mai târziu, Guvernul, care pretindea că este de bună credință, a decis să-l exproprieze pe reclamant. Din contra, Curtea vede suficiente temeiuri pentru a crede că Guvernul este cel care a acționat cu rea-credință și a urmărit scopul de expropriere a reclamantului într-un mod care este greu de reconciliat cu principiul respectării supremației legii într-o societate democratică. Mai mult, Curtea este frapată de conduita autorităților naționale în această cauză

și consideră că acestea au fost departe în a se conforma cu principiile stabilite în hotărârea *Beyeler*.

În continuare, Curtea a notat că ea a constatat violarea art. 6 al Convenției, în urma admiterii acțiunii Procuraturii Generale, după expirarea termenului de prescripție și în absența oricăror motive convingătoare, ceea ce constituie în sine un temei separat pentru constatarea încălcării dreptului la proprietatea privată a companiei. Astfel, Curtea a considerat că admiterea acțiunii Procuraturii Generale constituie o ingerință nejustificată în dreptul de proprietate al reclamantului, deoarece nu a fost respectată o balanță echitabilă, iar reclamantul continuă să suporte o povară individuală excesivă. Curtea a mai notat că, ca și în cauza *Dacia c. Moldovei*, instanțele de judecată nu au adus vreo justificare pentru această ingerință.

Compania reclamantă a solicitat cu titlu de prejudiciu material - EUR 4,952,382.49 plus EUR 43.24 pentru fiecare zi până la executarea finală a hotărârii; cu titlu de prejudiciu moral - EUR 50,000, iar cu titlu de costuri și cheltuieli - EUR 8,940. Curtea nu s-a expus asupra satisfacției echitabile, rezervând această chestiune pentru o hotărâre separată. Guvernul Moldovei și compania reclamantă au fost chemați să prezinte Curții observațiile scrise privind satisfacția echitabilă în termen de trei luni sau, eventual, să încheie un acord de reglementare amiabilă.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de dnii **Vitalie NAGACEVSCHI** și **Victor CONSTANTINOV**, avocați din Chișinău.

* * *

În cauza *Moscal c. Moldovei*, reclamantul, Ion MOSCAL, era beneficiarul unei hotărâri judecătorești irevocabile din 2 mai 2000, prin care Judecătoria a obligat Ministerul Afacerilor Interne să plătească reclamantului MDL 4,673 (EUR 408) pentru restanțele la salariu, precum și MDL 611 (EUR 53) cu titlu de cheltuieli pentru asistența juridică.

Deoarece Ministerul Afacerilor Interne nu executa hotărârea din 2 mai 2000, la data de 10 mai 2005, reclamantul a inițiat o procedură judiciară împotriva acestuia, solicitând compensații pentru neexecutarea hotărârii judecătorești.

La 13 iulie 2005, Ministerul Afacerilor Interne a transferat reclamantului suma de MDL 4,673 (EUR 408) și l-a informat pe reclamant că putea veni în orice moment la secția de contabilitate a Ministerului pentru a primi suma de MDL 611 (EUR 53).

Prin hotărârea Curții Supreme de Justiție din 28 decembrie 2005, cererea reclamantului de compensare a prejudiciului cauzat prin executarea întârziată a hotărârii din 2 mai 2000 a fost respinsă.

În fața Curții, reclamantul a pretins violarea art.6 § 1 din Convenție (dreptul la un recurs efectiv), pe motiv

de neexecutare a hotărârii judecătorești într-un termen rezonabil și de neacordare a compensațiilor pentru executarea întârziată; precum și violarea art.1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, pe motiv de neexecutare a hotărârii judecătorești definitive în favoarea sa.

La 27 februarie 2009, Guvernul a prezentat Curții un acord amiabil, prin care el s-a angajat să plătească reclamantului suma de EUR 500 cu titlu de compensații pentru orice daună materială și morală, precum și pentru costuri și cheltuieli, în termen de 3 luni de la radierea cererii de către Curte în temeiul acordului amiabil. Reclamantul a menționat în acord că a acceptat propunerea Guvernului și a declarat că-și retrage cererea sa de pe rolul Curții. Acordul amiabil a fost semnat de Guvern și reclamant la 27 februarie 2009.

Curtea a luat act de acordul la care au ajuns părțile, a notat că el a fost încheiat cu respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și că nu găsește niciun motiv care ar justifica continuarea examinării cererii (art.37 § 1 *in fine* CEDO), radiind-o de pe rolul său.

* * *

În cauza *Frunze c. Moldovei*, reclamantul, Tudor FRUNZE, era beneficiarul unei hotărâri judecătorești irevocabile din 2 octombrie 2003, prin care Judecătoria Orhei a obligat o companie de stat („compania”) să plătească reclamantului MDL 8,082 (EUR 523) pentru restanțele la salariu.

La 29 octombrie 2004, Departamentul de Executare a informat reclamantul că i-au fost transferați MDL 700 (EUR 44). La 7 iulie 2005, compania a achitat reclamantului MDL 6,981 (EUR 466), iar la 9 septembrie 2005 - suma de MDL 400 (EUR 26). Astfel, suma acordată prin hotărârea din 2 octombrie 2003 a fost achitată integral.

În fața Curții, reclamantul a pretins violarea art.6 § 1 din Convenție (dreptul la un recurs efectiv), pe motiv de neexecutare a hotărârii judecătorești într-un termen rezonabil și de neacordare a compensațiilor pentru executarea întârziată; precum și violarea art.1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, pe motiv de neexecutare a hotărârii judecătorești definitive în favoarea sa.

La 6 martie 2009, Guvernul a prezentat Curții un acord amiabil, prin care el s-a angajat să plătească reclamantului suma de EUR 800 cu titlu de compensații pentru orice daună materială și morală, precum și pentru costuri și cheltuieli, în termen de 3 luni de la radierea cererii de către Curte în temeiul acordului amiabil. Reclamantul a menționat în acord că a acceptat propunerea Guvernului și a declarat că-și retrage cererea sa de pe rolul Curții. Acordul amiabil a fost semnat de Guvern și reclamant la 6 martie 2009.

Curtea a luat act de acordul la care au ajuns părțile, a notat că el a fost încheiat cu respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și că nu găsește niciun motiv

care ar justifica continuarea examinării cererii (art.37 § 1 *in fine* CEDO), radiind-o de pe rolul său.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către **dl V.Duca, avocat din Orhei.**

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea Masaev c. Moldovei (cererea nr. 6303/05).

Reclamantul, Talgat MASAEV, este musulman. La 30 ianuarie 2004, reclamantul și un grup de alți musulmani au fost dispersați de poliție în timp ce se rugau într-o încăpere închiriată de o organizație neguvernamentală condusă de reclamant.

La 17 februarie 2004, Judecătoria Centru l-a găsit vinovat pe reclamant de comiterea contravenției administrative prevăzute de art.200 alin.3 al Codului cu privire la contravențiile administrative (CCA) (practicarea unei religii nerecunoscute de stat) și l-a obligat să plătească o amendă de MDL 360. La 9 martie 2004, Curtea de Apel Chișinău a respins apelul reclamantului, care nu a fost citat pentru ședința de judecată.

La 31 mai 2009, actualul Cod cu privire la contravențiile administrative va fi înlocuit cu alt cod, care în art.54 conține prevederi similare celor din art.200 alin.3 al codului actualmente în vigoare.

În fața Curții, reclamantul a pretins violarea art.9 din Convenție (libertatea de gândire, de conștiință și de religie), pe motiv că a fost amendat pentru practicarea religiei musulmane; violarea art.6 § 1 și 3 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), deoarece nu a fost citat pentru ședința de judecată și violarea art.13 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv), pe motiv că nu a dispus de un recurs efectiv în privința plângerii sale privind violarea art.9 al Convenției.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 § 1 al Convenției.

Reclamantul a notat că pentru ședința de judecată care a avut loc la 9 martie 2004, citația i-a fost expediată la 5 martie 2004, iar el a primit-o la 16 martie 2004. În observațiile cu privire la fondul cauzei, Guvernul a recunoscut că reclamantului i-a fost încălcat dreptul garantat de art.6 § 1 al Convenției.

Curtea s-a referit la cauzele *Ziliberberg v. Moldova* (cererea nr. 61821/00, §§ 7-36, 1 februarie 2005), *Guțu v. Moldova* (cererea nr. 20289/02, §§ 51-54, 7 iunie 2007) și *Russu v. Moldova* (cererea nr. 7413/05, §§ 22-28, 13 noiembrie 2008) în care ea a constatat violarea art.6 § 1 al Convenției în circumstanțe similare. În lumina acestei jurisprudențe și în urma recunoașterii de către Guvern că dreptul la un proces echitabil nu a fost respectat, Curtea a constatat violarea art.6 § 1 al Convenției. În lumina acestei constatări, nu este nevoie de a examina separat pretenția reclamantului privind violarea art.6 § 3 al Convenției.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art.9 al Convenției.

Guvernul a admis că a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului la libertatea religiei, însă aceasta era prevăzută de lege, și anume de art.14 al Legii despre culte și art.200 alin. 3 CCA, și că a urmărit un interes legitim. Guvernul a mai menționat că exista un interes legitim de a cere cultelor să se înregistreze înainte de a-și începe activitatea și că mărimea amenzii era proporțională scopului urmărit.

Curtea a examinat dacă ingerința a fost necesară într-o societate democratică. Curtea a notat că orice persoană care practică o religie care nu este recunoscută de stat este supusă imediat riscului de a fi sancționată potrivit art.200 alin. 3 CCA. Guvernul a afirmat că, deoarece înregistrarea obligatorie a cultelor religioase nu este considerată disproporționată, nu trebuie să fie considerată disproporționată nici sancționarea persoanelor care practică idei religioase care nu sunt formal constituite și înregistrate în calitate de cult religios.

Curtea a notat că ea nu contestă competența statului de a adopta reguli cu privire la înregistrarea cultelor religioase, care să fie compatibile cu art.9 și 11 ale Convenției. Totuși, din aceasta nu rezultă, după cum a argumentat Guvernul, că sancționarea membrilor individuali ai cultelor religioase neînregistrate, pentru practicarea religiei prin rugăciuni sau prin alte metode, este compatibilă cu Convenția. În caz contrar, aceasta ar duce la excluderea minorităților religioase care nu sunt formal înregistrate și la faptul că statul poate dicta unei persoane ce trebuie ea să creadă. Curtea nu a fost de acord cu o asemenea atitudine și a considerat că limitarea dreptului la libertatea de conștiință și de religie prevăzută de art.200 alin. 3 CCA constituie o ingerință care nu corespunde unei necesități sociale imperioase și, prin urmare, nu este necesară într-o societate democratică.

În lumina constatărilor privind violarea art.9 al Convenției, Curtea nu a considerat necesară examinarea separată a pretenției reclamantului privind violarea art.13 al Convenției.

Curtea a acordat reclamantului EUR 26 cu titlu de prejudiciu material, EUR 1,500 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 1,000 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către **N. Mardari, avocat din Chișinău.**

* * *

În cauza *Buruian c. Moldovei*, reclamantul, Ștefan BURUIAN, era beneficiarul unei hotărâri judecătorești definitive din 21 septembrie 2004, prin care Curtea de Apel Chișinău a obligat Departamentul Privatizării să plătească reclamantului MDL 37,868 (EUR 2,573 la acel moment), în calitate de compensație pentru executarea întârziată a unei hotărâri judecătorești definitive. Hotă-

rârea din 21 septembrie 2004 nu a fost executată până la acest moment.

În fața Curții, reclamantul a pretins violarea art.6 § 1 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv) și a art.1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, pe motiv de neexecutare a hotărârii judecătorești definitive în favoarea sa; precum și violarea art.13 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv) combinat cu art.6 § 1 al Convenției, pe motiv că nu a dispus de recursuri efective la nivel național pentru a se plânde de violarea dreptului său garantat de art.6 § 1 al Convenției.

La 23 ianuarie 2009, Guvernul a prezentat Curții o declarație, prin care s-a angajat să plătească reclamantului suma de EUR 6,653 cu titlu de compensații pentru orice daună materială și morală, precum și pentru costuri și cheltuieli, în termen de 3 luni de la radierea cererii de către Curte în temeiul acordului amiabil. Ulterior, reclamantul a informat Curtea că a acceptat propunerea Guvernului și a declarat că-și retrage cererea sa de pe rolul Curții.

Curtea a luat act de acordul la care au ajuns părțile, a notat că el a fost încheiat cu respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și că nu găsește niciun motiv care ar justifica continuarea examinării cererii (art.37 § 1 *in fine* al Convenției), radiind-o de pe rolul său.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către dl **Sergiu BĂIEȘU**, avocat din Chișinău.

* * *

În cauza **Pasternac c. Moldovei**, reclamantul, Andrei PASTERMAC, era beneficiarul unei hotărâri judecătorești definitive din 19 decembrie 2002, prin care Judecătoria Briceni a obligat Oficiul de poliție Edineț să restituie reclamantului bunuri confiscate (19,800 litri alcool etilic) sau echivalentul pecuniar al acestora în sumă de MDL 268,220 (EUR 18,717). Hotărârea din 19 decembrie 2002 nu a fost executată până la acest moment.

În fața Curții, reclamantul a pretins violarea art.6 § 1 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv) și a art.1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, pe motiv de neexecutare a hotărârii judecătorești definitive în favoarea sa.

La 23 ianuarie 2009, Guvernul a prezentat Curții o declarație, prin care el s-a angajat să plătească reclamantului suma de EUR 47,881 cu titlu de compensații pentru orice daună materială și morală, precum și pentru costuri și cheltuieli, în termen de 3 luni de la radierea cererii de către Curte în temeiul acordului amiabil. Ulterior, reclamantul a informat Curtea că a acceptat propunerea Guvernului și a declarat că-și retrage cererea sa de pe rolul Curții.

Curtea a luat act de acordul la care au ajuns părțile, a notat că el a fost încheiat cu respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și că nu găsește niciun motiv care ar justifica continuarea examinării cererii (art.37 § 1 *in fine* al Convenției), radiind-o de pe rolul său.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către dl **E. Breazu**, avocat din Edineț.

* * *

În cauza **Uscov c. Moldovei**, reclamantul, Iurie USCOV, a inițiat proceduri judiciare împotriva Guvernului, solicitând compensații pentru efectele inflației asupra valorii banilor săi de la depozitele Băncii de Economii. Reclamantul se referea la Hotărârea Guvernului nr. 170 din 20 februarie 2003, potrivit căreia persoanele care erau născute înainte de 1926 aveau dreptul la compensații parțiale pentru banii depuși la Banca de Economii.

La 17 decembrie 2004 și 23 martie 2005, Judecătoria Buiucani și, respectiv, Curtea de Apel Chișinău au respins pretențiile reclamantului, pe motiv că acesta nu se încadra în categoria persoanelor care aveau dreptul la compensații. Ambele instanțe au scutit reclamantul de plata taxei de stat, pe motiv de situație financiară proastă și vârstă înaintată. La 25 aprilie 2005 a restituit reclamantul cererea sa de recurs pe motiv de neachitare a taxei de stat.

În fața Curții, reclamantul a pretins violarea art.6 § 1 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv) pe motiv de refuz a Curții Supreme de Justiție să examineze cererea sa de recurs.

La 2 februarie 2009, Guvernul a prezentat Curții o declarație, prin care el s-a angajat să plătească reclamantului suma de EUR 1,000 cu titlu de compensații pentru orice daună materială și morală, precum și EUR 500 pentru costuri și cheltuieli, în termen de 3 luni de la radierea cererii de către Curte în temeiul acordului amiabil. Ulterior, reclamantul a informat Curtea că a acceptat propunerea Guvernului și a declarat că-și retrage cererea sa de pe rolul Curții.

Curtea a luat act de acordul la care au ajuns părțile, a notat că el a fost încheiat cu respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și că nu găsește niciun motiv care ar justifica continuarea examinării cererii (art.37 § 1 *in fine* CEDO), radiind-o de pe rolul său.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către dl **Vitalie ZAMA**, avocat din Chișinău.

Sursa: www.lhr.md

 În atenția avocaților!

Centrul de Drept al Avocaților din Republica Moldova (CDA) continuă implementarea proiectului

„MONITORIZAREA EFICIENȚEI ȘI CALITĂȚII ACTULUI DE JUSTIȚIE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE”

FINANȚATOR: COMITETUL HELSINKI DIN SUECIA PENTRU DREPTURILE OMULUI (SHC)

Proiectul are drept scop scoaterea în evidență a încălcărilor drepturilor și libertăților persoanei, în sensul Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, depistate și fixate în hotărârile irevocabile emise de Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție.

A treia etapă a proiectului de monitorizare a încălcărilor drepturilor omului prevăzute de Convenție începe la 1 iulie și va dura până la 31 decembrie 2009. Proiectul va avea drept obiect de monitorizare hotărârile judecătorești pronunțate în anul 2009.

Monitorii sunt avocații licențiați care au participat la examinarea cauzelor în instanțele judiciare respective și/sau au supus analizei deciziile judiciare irevocabile.

Concluziile se vor efectua în baza deciziilor judiciare irevocabile emise de Curtea Supremă de Justiție, Curtea de Apel Chișinău și în baza cererilor declarate admisibile de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO).

Scopul final al proiectului rezidă în:

- analiza nivelului de implementare a standardelor CEDO în efectuarea justiției;
- asigurarea respectării și apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- sporirea transparenței efectuării actului judiciar;
- creșterea responsabilității justițiarilor față de aplicarea legii;
- sporirea nivelului de profesionalism al avocaților.

CDA propune tuturor avocaților să participe la implementarea acestui proiect.

Persoanele dispuse spre colaborare ne pot contacta la adresele și numerele de telefoane indicate în antet.

Cu monitorii vor fi încheiate contracte de colaborare. Activitatea monitorilor va fi remunerată în funcție de numărul cauzelor raportate și de corespunderea rapoartelor exigențelor proiectului.

Rolul monitorilor participanți la proiect constă în:

1. Selectarea cazurilor de încălcare a drepturilor omului în instanțele judiciare;

2. Obligația de a prezenta **în scris**:

- chestionarul publicat mai jos (completat),
- copia hotărârii judiciare.

Informațiile colectate de la monitorii vor fi supuse unui proces de analiză și interpretare de către experți independenți, comentariile cărora vor fi difuzate în emisiuni radio și TV, publicate în ediții ale revistei *Avocatul poporului* și pe pagina web a CDA, folosite pentru a întocmi darea de seamă de la sfârșitul proiectului.

În cadrul acestui proiect vor fi efectuate, de asemenea, 5 seminare.

Genericul seminarelor: *Monitorizarea eficienței și calității actului de justiție în contextul integrării europene: art.5 și 6 ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.*

Seminarele vor fi desfășurate în următoarele localități:

- Chișinău – august 2009
- Chișinău – decembrie 2009
- Cahul – septembrie 2009
- Bălți – octombrie 2009
- Orhei – noiembrie 2009

Nota 1. În funcție de numărul doritorilor de a participa la seminare, CDA își rezervă dreptul să schimbe localitatea în care vor fi organizate seminarele.

Nota 2. Avocații care doresc să participe la proiectul derulat de CDA pot obține mai multe informații la adresa: law-center@tmg.md și la telefoanele: 21-37-09, 22-3-99.

CHESTIONAR:

1. Numele, prenumele avocatului/denumirea biroului _____

2. Biroul _____

3. Categoria cauzei monitorizate: (penal, civil, contencios administrativ, economic, contravenție administrativă) _____

4. Numărul hotărârii _____, data emiterii hotărârii _____,

data rămânerii irevocabile _____

5. Fabula cauzei _____

6. Calitatea procesuală a persoanei, drepturile căreia au fost lezate _____

7. Articolul din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale încălcarea căruia este stabilită de către instanța de judecată (articolul, alineatul, punctul, litera) _____

8. Expunerea esenței hotărârii judecătorești:

a) Sentința de condamnare sau achitare în cauzele penale, cu indicarea articolelor din Codul penal al RM

b) Hotărârea instanței civile. În bază căror legi a fost întemeiată. A ținut cont instanța de argumentele invocate de avocat?

c) Decizia instanței la examinarea contravenției administrative și calificarea juridică

9. Nivelul standardului lezat cu indicarea normelor:

a) Național

• La nivel de Constituție _____

• La nivel de lege organică (coduri) _____

b) Internațional (CEDO) _____

10. Au fost invocate precedentele judiciare naționale și internaționale în cererea de apel sau de recurs? _____

a) în apel _____

b) în recurs _____

11. Standardul național coincide cu standardul internațional în cauza dată? Dacă nu, care sunt divergențele? Influențează ele la apărarea drepturilor și libertăților omului?

12. Concluziile și comentariile monitorului efectuate în baza analizei și interpretării normelor de drept (național și internațional) și a precedentelor raportate la cauza monitorizată

Marea Cameră a CEDO va examina, la 14 septembrie 2009, dosarul în care avocatul Alexandru Tănase (Partidul Liberal Democrat din Moldova) a contestat legea prin care persoanele cu dublă cetățenie nu au voie să ocupe funcții de răspundere în stat, inclusiv funcția de deputat.

O declarație în acest sens a făcut Mihai Poalelungi, judecătorul Moldovei la CEDO, săptămâna trecută la întâlnirea cu audienții Școlii Europene de Studii Politice a Consiliului Europei.

Mihai Poalelungi a anunțat că Marea Cameră va examina decizia CEDO prin care aceasta la începutul anului 2009 a calificat legea care interzice persoanelor cu multiplă cetățenie accesul la funcții publice în Republica Moldova, ca fiind una discriminatorie și contrară Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și Convenției pentru cetățenie.

Mai mulți oficiali europeni au insistat ca autoritățile moldovene să se conformeze acestei decizii. La 10 aprilie 2009, decizia respectivă a fost contestată de Guvernul Republicii Moldova și a fost acceptată spre examinare de Marea Cameră.

«Guvernul Moldovei se află printre țările care cel mai puțin contestă deciziile CEDO în Marea cameră a CEDO», a specificat Mihai Poalelungi.

El a anunțat că Moldova se află în primele 12 state după numărul de cereri depuse la CEDO. Zilnic la această structură sosesc circa 1,5 mii cereri.

E de menționat că, în parlamentul anterior, 21 de deputați dețineau dublă cetățenie, majoritatea pe cea a statului român. (Infotag)

Sursa: <http://www.jurnal.md>

PRACTICA JUDICIARĂ

Plenul Curții Supreme de Justiție

HOTĂRÂRE

Privind introducerea unor modificări și completări în hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 22 din 12.12.2005 „Cu privire la practica examinării cauzelor penale în ordine de apel”

Punctul 14 se completează de la început cu următorul text: „Procedura de examinare a apelului se efectuează în ordinea prevăzută de instanța de fond, cu unele excepții prevăzute în capitolul IV, secțiunea 1.

Judecarea în apel se începe cu anunțarea de către președintele ședinței a cauzei care urmează a fi examinată, verificarea prezenței părților, apoi anunță numele și prenumele judecătorilor completului de judecată, ale procurorului, grefierului precum și ale interpretului și traducătorului, dacă aceștia participă, ale apărătorului, precizarea dacă nu au fost formulate cereri de recuzare.

Se verifică dacă părțile prezente au făcut cereri sau demersuri și asupra lor instanța de apel dă o încheiere.

După aceasta se oferă cuvânt apelantului, intimatului, apărătorilor și reprezentanților lor, apoi procurorului. Dacă

între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvânt îl are acesta.

După luarea de cuvânt de către părți instanța de apel trece la verificarea probelor examinate de prima instanță conform materialelor din dosar prin citirea lor în ședința de judecată, cu consemnarea în procesul verbal.

Declarațiile persoanelor care au fost audiate în prima instanță se verifică de către instanța de apel prin citirea lor în ședința de judecată.

În cazul în care aceste declarații se contestă de către părți, persoanele care le-au depus, urmează să fie audiate conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor în prima instanță, cu respectarea principiului nemijlocirii, oralității și contradictorialității.

Cercetarea probelor noi de către instanța de apel la fel se efectuează conform ordinea prevăzute pentru prima instanță.

Instanța de apel nu este în drept să-și întemeieze concluziile sale pe probele cercetate de către prima instanță, dacă ele nu au fost verificate în ședința de judecată a instanței de apel și nu au fost reflectate în procesul verbal al ședinței de judecată.

După terminarea cercetării judecătorești se acordă cuvântul apelantului, intimatului, apărătorului și reprezentantului lui, procurorului. În dezbateri, părțile se vor referi

atât la chestiunile de fapt asupra cărora s-a pronunțat ori trebuia să se pronunțe prima instanță de fond, sau cele care au fost stabilite în instanța de apel, cât și asupra chestiunilor de drept.

Părțile au dreptul la replică, iar inculpatul la ultimul cuvânt. Având în vedere dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și Libertățile Fundamentale, așa cum acestea au fost

interpretate și aplicate, după o hotărâre de achitare pronunțată de instanța de fond, instanța de apel nu poate dispune pentru prima dată condamnarea fără audierea inculpatului prezent și fără administrarea directă a probelor.

La fel, instanța de apel este obligată să procedeze la audierea inculpatului prezent, atunci când acesta nu a fost audiat la instanța de fond.

*Președintele
30 martie 2009
Nr.4*

Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-75/2009 din 17.02.2009

Eroare judiciară nu poate fi corectată de instanța de recurs ordinar, deoarece chestiunea privind citarea legală și, respectiv, participarea părților la proces în instanța de apel este de competența acestei instanțe.

(Extras)

Prin sentința Judecătoriei Dondușeni din 23 aprilie 2008, C.I. a fost condamnat în baza art.152 alin.(1) CP și stabilită pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității pe termen de 200 ore.

În fapt, instanța de fond a reținut:

C.I., în noaptea spre 22 mai 2007, în propria locuință, situată în s.Târnova, r-ul Dondușeni, având drept scop să-l pedepsească pe G.S. pentru faptul că-l bănuia de comiterea unui atac asupra familiei sale, intenționat i-a aplicat lovituri cu mâinile și picioarele în diferite regiuni ale corpului, cauzându-i vătămări corporale medii cu dereglarea îndelungată a sănătății.

În drept, instanța de fond a reținut încadrarea faptelor inculpatului C.I. în baza art.152 alin.(1) CP – vătămarea intenționată medie a integrității corporale, care a fost urmată de dereglarea îndelungată a sănătății.

Sentința nominalizată a fost atacată cu apel de procuror și partea vătămată.

În apel, procurorul a solicitat casarea sentinței, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri, prin care inculpatul să fie condamnat în baza art.152 alin.(2) lit.f) la 3 ani închisoare, motivând că neîntemeiat a fost exclusă agravanta prevăzută de articolul dat și anume „acțiunea săvârșită prin schinguire sau tortură”, care a fost confirmată prin probele prezentate și administrate de instanța de fond și anume, declarațiile părții

vătămate, raportul de expertiză din 05.07.2007 și raportul medico-legal suplimentar.

În apel, partea vătămată a solicitat casarea sentinței, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri prin care, inculpatul să fie condamnat în baza art.152 alin.(2) lit.f) CP, motivând că instanța de fond nu a ținut cont de probele prezentate privind maltratarea sa de către inculpat.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 17 septembrie 2008, au fost respinse apelurile declarate de procuror și partea vătămată ca nefondate cu menținerea sentinței atacate.

Decizia nominalizată a fost atacată cu recursuri ordinare la 16.10.2008 de către procuror și la 11.11.2008 de către partea vătămată.

În recursul ordinar, procurorul solicită casarea deciziei și dispunerea remiterii cauzei la o nouă rejudecare în instanța de apel, motivând că fapta săvârșită de condamnat a fost calificată incorect în baza art.152 alin.(1) CP, deoarece au fost prezentate probe suficiente ce confirmă declarațiile părții vătămate referitor la longevitatea duratei și multitudinea durerilor provocate de condamnat și urmează a fi apreciate drept vătămarea intenționată medie a integrității corporale, care a fost urmată de dereglarea îndelungată a sănătății, cauzată prin schinguire, și încadrate juridic în baza art.152 alin.(2) lit.f) CP.

În recursul ordinar, partea vătămată solicită casarea hotărârilor judecătorești și dispunerea remiterii cauzei la o nouă rejudecare în instanța de apel, motivând că incorect a fost calificată fapta săvârșită de condamnat în baza art.152 alin.(1) CP, deoarece la dosar sunt anexate probe ce confirmă vinovăția lui în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.152 alin.(2) lit.f) CP. La fel, motivează că examinarea cauzei în instanța de apel a avut loc fără participarea sa, nefiind citat legal.

Colegiul conchide: admite recursurile ordinare, casează decizia instanței de apel și dispune rejudecarea cauzei de către aceeași instanță, în alt complet de judecată.

Concluzia respectivă rezultă din următoarele motive și temeieri.

În conformitate cu prevederile art.412 alin.(3) CPP, judecarea apelului se face cu citarea părților și înmânarea copiilor de pe apel.

Partea vătămată susține că n-a fost citat legal în ședința instanței de apel și, astfel, a fost în imposibilitate de a participa la judecarea cauzei în instanța de apel.

La dosar este anexată copia citației expediate părții vătămate G.S. pentru ședința din 17.09.2008, dar nu sunt date privind recepționarea. La fel, nu există alte dovezi, privind citarea părții vătămate în ședința instanței de apel în ziua când s-a judecat apelul.

Prin urmare, cauza a fost judecată în apel fără citarea legală a părții vătămate, ceea ce constituie temei pentru recurs ordinar prevăzut de art.427 alin.(1) pct.5 CPP.

Din prevederile art.17 alin.(2) CPP rezultă că instanța judecătorească este obligată să asigure participanților la procesul penal deplină exercitare a drepturilor lor procesuale.

Această normă n-a fost respectată de instanța de apel, dat fiind că judecarea cauzei respective, inclusiv și în baza

apelului declarat de partea vătămată, s-a desfășurat în absența acesteia, fără citarea legală.

Eroare judiciară menționată nu poate fi corectată de instanța de recurs ordinar, deoarece chestiunea privind citarea legală și, respectiv, participarea părților la proces în instanța de apel este de competența acestei instanțe.

În acest context, se impune de admis și recursul procurorului, care invocând un set de motive prin prisma temeiurilor prevăzute de art.427 alin.(1) pct.8, 10 CPP, solicită casarea hotărârii atacate, cu dispunerea rejudecării cauzei în instanța de apel.

Vis-a-vis de motivele și temeiurile relevate, se impune admiterea recursurilor vizate, casarea hotărârii atacate, cu dispunerea rejudecării cauzei de către aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.

Procedura de rejudecare și limitele acesteia se va desfășura în condițiile prevăzute la art. 436 CPP, concomitent verificându-se și motivele invocate în recursurile ordinare în limita competenței.

Colegiul a admite recursurile ordinare declarate de procurorul B.N. și partea vătămată G.S., casează decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 17 septembrie 2008 în cauza penală C.I. și dispune rejudecarea cauzei de către aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.

Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-224/2009 din 11.02.2009

Situația în care apelul condamnatului a fost respins ca fiind depus peste termen echivalează cu neutilizarea acestei căi de atac fapt ce împiedică condamnatul să declare recurs ordinar.

(Extras)

Prin sentința Judecătorei Orhei din 27.07.2007 S.A. a fost condamnat în baza art.321 CP la închisoare pe un termen de 3 ani, în penitenciar de tip închis. S-a dispus încasarea în beneficiul lui Ț.A. a prejudiciului material în mărime de 400 lei.

Instanța a stabilit că S.A., executând pedeapsa în penitenciarul nr.18 din s.Brănești, r-nul Orhei, la 25.06.2007, în jurul orei 02, în sectorul locativ nr.4 al Penitenciarului, în timpul ridicării unui telefon mobil din sectorul locativ de către șeful echipei de supraveghere a penitenciarului, Ț.A., nu s-a supus cerințelor legitime ale ultimului și a ofițerului de serviciu C.G. de a înceta acțiunile de intimidare ale personalului administrației, care insistau ridicarea telefonului mobil și a aplicat violență față de Ț.A., aplicându-i o lovitură cu pumnul în regiunea feței, ca rezultat producându-i leziuni corporale fără cauzarea prejudiciului sănătății.

S.A. a declarat apel, în care solicita să fie casată sentința nominalizată în partea stabilirii pedepsei, să fie rejudecată cauza și pronunțată o hotărâre nouă în această parte prin care lui să-i fie numită o pedeapsă mai blândă, invocând faptul că recunoaște vina și se căiește de cele comise, careva circumstanțe agravante pe cauză lipsesc, la libertate fiindu-i mama care este în etate și bolnavă.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 septembrie 2008 apelul a fost respins ca depus peste termen.

Instanța a menționat că la data de 01.08.2007 inculpatului S.A. i-a fost înmănată copia sentinței redactate, astfel din această zi au început a curge cele 15 zile pentru declararea apelului, însă inculpatul nu s-a folosit de acest drept și nu a depus apelul în termen, ci s-a adresat cu apel la data de 18.06.2008, aproape peste un an de zile.

Condamnatul a declarat recurs ordinar în care solicită stabilirea unei pedepse mai blânde pe motiv că se căiește de cele săvârșite și are rude bolnave.

Verificând argumentele invocate în raport cu împrejurările cauzei și materialele dosarului, Colegiul penal consideră că recursul necesită a fi recunoscut inadmisibil, dat fiind următoarele.

Conform materialelor dosarului la data de 1 august 2007 condamnatului i-a fost înmănată copia redactată a sentinței din 27 iulie 2007.

Astfel, termenul de declarare a apelului de 15 zile, curge pentru condamnat din acea dată.

Prin urmare, declarând apel la 18 iunie 2008, condamnatul a omis termenul legal, nu a solicitat repunerea în termen și nu a argumentat această omisiune.

Instanța de apel, punând la bază art.415 alin.(1) lit.a) CPP, conform căruia apelul se respinge dacă a fost declarat peste termen, întemeiat a respins apelul declarat de S.A.

În recursul declarat s-a solicitat casarea deciziei instanței de apel, însă nu s-a argumentat motivul omiterii termenului de utilizare a căii de atac apelul și instanța de recurs nu a stabilit careva temeiuri de a casa această decizie.

Fiind în prezența acestor împrejurări, Colegiul penal constată ca fiind legală și întemeiată concluzia instanței de apel referitoare la respingerea apelului declarat ca fiind depus peste termen, fapt ce determină necesitatea declarării inadmisibilității recursului ca fiind neîntemeiat, cu menținerea hotărârii contestate.

Mai mult, conform prevederilor art.420 alin.(4) CPP nu pot fi atacate cu recurs sentințele în privința cărora persoanele nu au folosit calea apelului.

Situația în care apelul condamnatului a fost respins ca fiind depus peste termen echivalează cu neutilizarea acestei căi de atac fapt ce împiedică condamnatul să declare recurs ordinar.

Colegiul penal, a decis inadmisibilitatea recursului ordinar declarat de condamnatul S.A. împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 septembrie 2008 în cauza penală în privința acestuia, fiind vădit neîntemeiat și pe motiv că nu a fost utilizată calea de atac apelul.

Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.2ra-189/2009 din 26.03.2009

Hotărârile judecătorești au fost casate, fiindcă dobânda de întârziere prevăzută în recipisa de împrumut este de 80 ori mai mare decât

mărimea acesteia prevăzută de lege - art.226 alin.(5) Cod civil în vigoare la momentul restituirii împrumutului și de 10 ori mai mare decât rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei la momentul examinării pricinii.

(Extras)

E.V. a depus cerere de chemare în judecată împotriva A.P., V.P. și M.G. cu privire la încasarea datoriei.

În motivarea acțiunii reclamanta E.V. a indicat că la 20 noiembrie 2001 a dat cu împrumut părților A.P., V.P. și M.G. suma de 2200 dolari SUA pe un termen de 2 luni cu dobândă de 20% lunar, întocmind în acest sens o recipisă în scris, prin care ultimii s-au obligat în caz de neachitarea a datoriei în termenul stabilit să achite dobânda lunar.

La expirarea termenului părții nu i-au restituit datoria și dobânda conform contractului, datoria nerambursată împreună cu dobânda constituind 7920 dolari, sumă pe care reclamanta solicită de a fi încasată de la părți.

Prin hotărârea Judecătoriei Briceni din 22 mai 2007, corectată prin încheierea Judecătoriei Briceni din 25 iunie 2007, acțiunea a fost admisă în parte, încasându-se de la A.P., V.P. și M.G. în beneficiul E.V. suma de 841,46 dolari SUA și cheltuieli de judecată în sumă de 960 lei.

Prin decizia Curții de Apel Bălți din 16 septembrie 2008, au fost admise apelurile declarate de către A.P., V.P., M.G. și E.V., casate hotărârea Judecătoriei Briceni din 22 mai 2007 și încheierea Judecătoriei Briceni din 25 iunie 2007 cu emiterea unei noi hotărâri, încasându-se de la A.P., V.P. și M.G. în beneficiul E.V. suma de 7660 dolari SUA.

A.P., V.P., M.G., prin intermediul reprezentantului M.V., au declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea recursului, casarea hotărârilor judecătorești și emiterea unei noi hotărâri prin care a dispune încasarea din contul lor în beneficiul E.V. penalitatea de întârziere în mărime de 3% anual, în rest pretențiile de respins.

Recurenții în motivarea recursului au indicat că instanțele de judecată la emiterea hotărârilor au aplicat eronat normele de drept material, precum și faptul că nu au fost constatate și elucidate pe deplin circumstanțele pricinii.

Reprezentantul recurenților, A.P., V.P., M.G., - M.V. în ședința instanței de recurs a susținut recursul, solicitând admiterea recursului, casarea hotărârilor judecătorești și emiterea unei noi hotărâri prin care, aplicând prevederile art.226 alin.(5) Cod civil în redacția Legii din 26 decembrie 1964, a încasa din contul lor în beneficiul E.V. penalitatea de întârziere în mărime de 3% anual, în rest pretențiile de respins.

Intimata E.V. și reprezentantul său C.M. în ședința instanței de recurs au cerut respingerea recursului și menținerea deciziei instanței de apel.

Recurenții A.P., V.P., M.G. în ședința instanței de recurs nu s-au prezentat, despre data, ora și locul ședinței de judecată fiind citați legal.

Audiind părțile prezente la ședință, studiind materialele dosarului, Colegiul Civil și de contencios administrativ

lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră recursul întemeiat și care urmează a fi admis cu casarea integrală a hotărârilor judecătorești și emiterea unei noi hotărâri cu privire la admiterea în parte a acțiunii din următoarele considerente.

În conformitate cu art.445 alin.(1) lit.b) CPC, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul și să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, pronunțând o nouă hotărâre.

În ședința de judecată s-a constatat că la 20 noiembrie 2001 intimata E.V. le-a împrumutat recurenților A.P., V.P. și M.G. 2200 dolari SUA pe un termen de 2 luni cu dobândă de 20% lunar, întocmind în acest sens o recipisă în scris, prin care ultimii s-au obligat în caz de neachitare a datoriei în termenul stabilit să achite dobânda lunar.

Materialele dosarului atestă că la expirarea termenului indicat în recipisa din 20 noiembrie 2001 de 2 luni suma împrumutată nu a fost restituită.

Prin înscrisul întocmit și semnat de către intimata E.V. în formă de recipisă se confirmă faptul că aceasta a primit în luna mai 2003 de la recurenții V.P. și A.P. întru restituirea împrumutului acordat la 20 noiembrie 2001 suma de 2460 dolari SUA în două rate: (1560 dolari SUA și 900 dolari SUA), astfel fiind restituită integral suma împrumutată - 2200 dolari SUA și 260 dolari SUA cu titlu de dobândă.

În circumstanțele relevate, Colegiul Civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră juste concluziile instanțelor de judecată că la situația juridică în litigiu sunt aplicabile prevederile Codului civil în redacția legii din 26 decembrie 1964, deoarece la momentul intrării în vigoare a legii noi - Codul civil în redacția legii din 6 iunie 2002 - 13 iunie 2003, această situație juridică era stinsă.

Or, conform art.6 Cod civil, legea civilă nu are caracter retroactiv. Ea nu modifică și nici nu suprimă condițiile de constituire a unei situații juridice constituite anterior, nici condițiile de stingere a unei situații juridice stinse anterior. De asemenea, legea nouă nu modifică și nu desființează efectele deja produse ale unei situații juridice stinse sau în curs de realizare. Legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de realizare la data intrării sale în vigoare.

Așadar, conform art.271 alin.(1) Cod civil în redacția Legii din 26 decembrie 1964, în baza contractului de împrumut o parte (împrumutătorul) transmite celeilalte părți (împrumutatului) în proprietate (în administrare operativă) bani sau lucruri, determinate prin genul lor, iar împrumutatul se obligă să restituie împrumutătorului aceiași sumă de bani sau aceiași cantitate de lucruri de același gen și calitate.

Conform art.190 Cod civil în redacția Legii din 26 decembrie 1964, obligațiile trebuie să fie executate în modul corespunzător și la termenul stabilit, în conformitate cu prevederile legii, actului de planificare, contractului, iar în lipsa unor asemenea prevederi - în conformitate cu regulile aplicate de obicei în această materie.

Conform art.226 alin.(5) Cod civil în redacția Legii din 26 decembrie 1964, debitorul care a întârziat executarea unei obligații bănești este obligat să plătească pentru

timpul întârzierii o dobândă de trei la sută anual din suma întârziată, dacă legea sau contractul nu prevede o altă dobândă.

Materialele dosarului atestă că dobânda de întârziere prevăzută în recipisa de împrumut întocmită la 20 noiembrie 2001 între părți constituie 20% lunar din suma întârziată, adică 240% anual, ceea ce este de 80 ori mai mare decât mărimea acesteia prevăzută de lege - art.226 alin.(5) Cod civil în vigoare la momentul restituirii împrumutului și de 10 ori mai mare decât rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei la momentul examinării pricinii.

În atare circumstanțe, Colegiul Civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că interesele debitorilor - recurenți A.P., V.P., M.G. merită atenție, cazul fiind unul imperios, mărimea dobânzii de întârziere prevăzută în contract fiind disproporționat de mare, făcându-se necesară aplicarea dobânzii de întârziere în mărimea prevăzută de art.226 alin.(5) Cod civil în redacția legii din 26 decembrie 1964, adică până la 3% anual.

Astfel, ținând cont de faptul că suma împrumutată 2200 dolari SUA a fost restituită cu întârziere de 16 luni (20 ianuarie 2002 - 20 mai 2003), dobânda de întârziere va constitui suma de 88 dolari SUA (3% anual din 2200 dolari SUA este egal cu 5,5 dolari SUA lunar x 16 luni).

Afară de aceasta, recurenții-intimați au restituit dobânda contractuală pe termenul împrumutului (20 noiembrie 2001 - 20 ianuarie 2002) numai parțial, în sumă de 260 dolari SUA, rămânând neachitată suma de 620 dolari SUA (880 - 260).

Prin urmare, de la recurenții - intimați A.P., V.P., M.G. urmează a fi încasată suma de 653 dolari SUA, în rest acțiunea de respins.

Astfel, din considerentele menționate și având în vedere faptul că circumstanțele pricinii au fost constatate de prima instanță și de instanța de apel, însă normele de drept material au fost aplicate eronat și nu este necesară verificarea suplimentară de dovezi, Colegiul Civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul, de a casa hotărârea primei instanțe și decizia instanței de apel și de a emite o nouă hotărâre, prin care de admis în parte acțiunea E.V. împotriva A.P., V.P. și M.G. cu privire la încasarea datoriei, cu încasarea de la A.P., V.P. și M.G. în beneficiul E.V. a sumei de 653 dolari SUA în valută națională conform cursului oficial stabilit de Banca Națională a Moldovei la momentul executării hotărârii, în rest acțiunea de respins.

Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.2ra-516/2009 din 25.03.2009

Instanțele judecătorești, dispunând încasarea venitului ratat de la recurent, eronat au aplicat prevederile art.1418 Cod civil.

La data de 10 decembrie 2007, V.Z. a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui I.S. cu privire la repararea prejudiciului material și moral.

În motivarea acțiunii a indicat că, la 15 august 2007 de către pârât i-au fost cauzate leziuni corporale, care conform raportului de examinare medico-legală nr.4313 din 16 august 2008 au fost calificate ca leziuni corporale ușoare.

Prin decizia Judecătoriei Centru mun.Chișinău din 24 septembrie 2007 lui I.S. i-a fost aplicată, în baza art.471 alin.(1) CCA, o amendă în mărime de 300 lei.

Din cauza leziunilor corporale cauzate reclamantul pe perioada 15 august 2007 - 15 octombrie 2007 a fost inapt de muncă, în legătură cu ce solicită încasarea venitului ratat în mărime de 4394 lei în legătură cu faptul că venitul lunar pe care reclamantul nu-l poate argumenta documentar, deoarece lucrează la piața „B.B.” în calitate de vânzător, corespunde salariului mediu lunar al unui lucrător din economia Republicii Moldova stabilit pe luna octombrie 2007 în mărime de 2197 lei, fapt confirmat prin Informația operativă a Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

De asemenea, solicită încasarea cheltuielilor suportate pentru tratament în mărime de 735 lei și repararea prejudiciului moral în mărime de 10000 lei.

Prin hotărârea Judecătoriei Râșcani mun.Chișinău din 4 iunie 2008 acțiunea a fost admisă parțial.

A fost încasat de la I.S. în beneficiul lui V.Z. salariul ratat în mărime de 4394 lei, prejudiciul material în mărime de 735 lei și prejudiciul moral în mărime de 1000 lei.

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 18 noiembrie 2008 a fost respins apelul declarat de către I.S. și menținută hotărârea primei instanțe.

La 25 decembrie 2008, I.S. a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, cerând admiterea recursului, casarea hotărârilor judecătorești și pronunțarea unei noi hotărâri cu privire la respingerea acțiunii.

În motivarea recursului a invocat că, instanțele judecătorești greșit au ajuns la concluzia încasării salariului ratat și a cheltuielilor pentru tratament, deoarece intimatul nu a prezentat probe concludente întru argumentarea acestor cerințe.

Recurentul, I.S., în ședința instanței de recurs, a susținut recursul și a cerut admiterea acestuia cu casarea hotărârilor judecătorești și emiterea unei noi hotărâri cu privire la respingerea acțiunii.

Intimatul, V.Z., în ședința instanței de recurs, a cerut respingerea recursului și menținerea hotărârilor judecătorești, pe care le consideră întemeiate și legale.

Audiind părțile, studiind materialele dosarului, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră recursul întemeiat și care urmează a fi admis cu casarea parțială a deciziei instanței de apel și hotărârii primei instanțe și pronunțarea unei noi hotărâri din următoarele considerente.

În conformitate cu art.445 alin.(1) lit.b) CPC, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, pronunțând o nouă hotărâre.

În ședința de judecată s-a constatat că, pentru cauzarea leziunilor corporale ușoare I.S., prin decizia Judecătorei Centru mun.Chișinău din 24 septembrie 2007, devenită irevocabilă prin decizia Curții de Apel Chișinău din 25 octombrie 2007, a fost recunoscut vinovat în comiterea contravenției prevăzută de art.471 alin.(1) CCA, cu aplicarea unei pedepse sub formă de amendă în mărime de 300 lei.

Prin hotărârile contestate acțiunea intimatului a fost admisă integral.

În motivarea încasării prejudiciului material și anume, a venitului ratat în mărime de 4394 lei, instanțele judecătorești au invocat prevederile art.1418 Cod civil, conform cărora, în caz de vătămare a integrității corporale sau de altă vătămare a sănătății, autorul prejudiciului are obligația să compenseze persoanei vătămate salariul sau venitul ratat din cauza pierderii capacității de muncă.

Având în vedere aceste dispoziții legale, instanțele judecătorești nu au argumentat soluția pronunțată și nu au ținut cont de faptul că prevederile articolului menționat poate fi aplicat numai în coroborare cu art.607 alin.(2) Cod civil, conform cărora la evaluarea venitului ratat se va ține cont de gradul de incapacitate funcțională a victimei, totală ori parțială, care se stabilește de comisia de expertiză medico-legală.

După cum s-a stabilit din materialele dosarului o astfel de expertiză medico-legală care ar fi stabilit gradul de incapacitate a intimatului lipsește.

Din extrasul din fișa medicală a bolnavului rezultă că V.Z. a fost internat în Spitalul clinic municipal „S.T.” la 17 august 2007 cu diagnosticul complet: factura închisă a oaselor nazale cu deplasarea fragmentelor osoase, fiind externat la 20 august 2007. Conform fișei medicale la recomandările curative și de muncă au fost indicate consultația medicului de sector.

Incapacitatea funcțională exprimată prin paralizia facială a intimatului nu atrage după sine și incapacitatea de a munci, ultimul beneficiind în cazul dat de despăgubiri numai pentru prejudiciul estetic, precum și pentru prejudiciul material ce constă în cheltuielile de tratament.

În această situație, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție reține că instanțele judecătorești, dispunând încasarea venitului ratat de la recurent, eronat au aplicat în cazul dat prevederile art.1418 Cod civil, fapt ce servește motiv de casare a hotărârilor judecătorești în această parte.

Cât privește încasarea cheltuielilor de tratament în mărime de 735 lei și a prejudiciului moral în mărime de 1000 lei, instanțele judecătorești în această parte au ajuns la o concluzie corectă. Prejudiciul material ce constă în cheltuielile de tratament este confirmat prin bonurile de plată anexate la materialele dosarului, iar prejudiciul moral încasat de la recurent corespunde gradului de vinovăție a recurentului, precum și de măsura în care această compensație poate aduce satisfacției intimatului.

Astfel, din considerentele menționate și având în vedere faptul că, circumstanțele pricinii au fost constatate de prima instanță și de instanța de apel, însă normele de drept

material au fost aplicate eronat și nu este necesară verificarea suplimentară de dovezi, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul, de a casa parțial hotărârea primei instanțe și decizia instanței de apel în partea ce ține de admiterea cererii cu privire la repararea venitului ratat și în această parte de a emite o nouă hotărâre cu privire la respingerea acțiunii.

Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.2ra-448/2009 din 25.03.2009

În materialele dosarului lipsește avizul autorității tutelare, fapt prin care au fost încălcate grav interesele copiilor minori.

(Extras)

La 19 decembrie 2007, C.(B.) A. a depus o cerere de chemare în judecată împotriva lui C.A. cu privire la desfacerea căsătoriei, determinarea domiciliului copiilor minori și încasarea pensiei de întreținere a copiilor minori.

În motivarea acțiunii reclamanta C.(B.) A. a indicat că la 17 octombrie 1998 a încheiat căsătoria cu pârâtul, care a fost înregistrată la Oficiul de Stare Civilă Râșcani mun. Chișinău sub nr.475. Din căsătoria lor au trei copii minori: fiica C.D., a.n. 29 august 2000, și fiii C.V., a.n. 13 octombrie 2002 și A.C., a.n. 30 mai 2004. Viața împreună cu pârâtul a eșuat. Deseori pârâtul atât pe ea, cât și pe copiii fizici îi maltrata. Nu acordă ajutor material pentru întreținerea copiilor, deoarece acesta nu are un loc de muncă. Încercările de a păstra familia în continuare nu a dat un rezultat pozitiv, din care considerente cere C.(B.) A. să fie desfăcută căsătoria dintre ea și C.A., înregistrată la 17 octombrie 1998 la Oficiul de Stare Civilă Râșcani mun.Chișinău sub nr.475, să fie determinat domiciliul copiilor minori cu ea și să se încaseze lunar de la C.A. în beneficiul ei pensia de întreținere a copiilor minori într-o sumă bănească fixă până la atingerea majoratului copiilor.

Prin hotărârea Judecătorei Râșcani mun.Chișinău din 17 ianuarie 2008 a fost admis capătul de cerere a A.C.(B.) privind încasarea pensiei de întreținere a copiilor minori. A fost încasat din contul lui C.A. în beneficiul A.C.(B.) pensia de întreținere a copiilor minori: C.D., a.n. 29 august 2000, C.V., a.n. 13 octombrie 2002 și A.C., a.n. 30 mai 2004 în mărime de 400 lei lunar pentru fiecare copil în parte, începând cu 19 decembrie 2007 până la atingerea majoratului acestora.

Prin hotărârea Judecătorei Râșcani mun.Chișinău din 21 martie 2008 au fost admise capetele de cerere a A.C.(B.) privind desfacerea căsătoriei și determinarea domiciliului copiilor minori. A fost desfăcută căsătoria între C.(B.) A. și C.A. înregistrată la 17 octombrie 1998 la Oficiul de Stare Civilă Râșcani mun.Chișinău sub nr.475. A fost determinat domiciliul copiilor minori: C.D., a.n. 29 august 2000, C.V., a.n. 13 octombrie 2002 și A.C., a.n. 30 mai 2004, cu mama C.(B.) A.

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 16 octombrie 2008 a fost respins apelul declarat de Alexandru Cocerghin și menținută hotărârea Judecătorei Râșcani mun. Chișinău din 21 martie 2008.

C.A. a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, cerând admiterea recursului, casarea parțială a deciziei Curții de Apel Chișinău din 16 octombrie 2008 și a hotărârii Judecătorei Râșcani mun. Chișinău din 21 martie 2008 cu pronunțarea în această parte a unei hotărâri noi prin care copiii minori: C.D., a.n. 29 august 2000, C.V., a.n. 13 octombrie 2002 și A.C., a.n. 30 mai 2004 să fie transmiși la educația și întreținerea lui.

Recurentul C.A., în motivarea recursului, a indicat că atât prima instanță, cât și instanța de apel nu au constatat și nu au elucidat pe deplin toate circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinii în fond.

Recurentul C.A., în ședința instanței de recurs, a susținut recursul, cerând admiterea acestuia, casarea parțială a deciziei Curții de Apel Chișinău din 16 octombrie 2008 și a hotărârii Judecătorei Râșcani mun. Chișinău din 21 martie 2008 cu pronunțarea în această parte a unei hotărâri noi prin care copiii minori: C.D., a.n. 29 august 2000, C.V., a.n. 13 octombrie 2002 și A.C., a.n. 30 mai 2004 să fie transmiși la educația și întreținerea lui.

Intimata C.(B.) A. și reprezentantul acesteia C.P., în ședința instanței de recurs, au cerut respingerea recursului și menținerea hotărârilor judecătorești, pe care le consideră întemeiate și legale.

Reprezentantul Direcției pentru Protecția Drepturilor Copiilor, C.E., în ședința instanței de recurs, a cerut admiterea recursului, deoarece instanțele de judecată au determinat domiciliul copiilor minori în lipsa avizului autorității tutelare. Cu atât mai mult cu cât, nu au fost chemați la ședințele de judecată atât a primei instanțe, cât și a instanței de apel pentru a fi audiați.

Audiind declarațiile părților, studiind materialele dosarului, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră recursul întemeiat și care urmează a fi admis cu casarea integrală a hotărârilor judecătorești contestate cu recurs și restituirea pricinii spre rejudecare în prima instanță din următoarele considerente.

În conformitate cu art.445 alin.(1) lit.c) CPC, instanța după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul și să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, restituind pricinii spre rejudecare în prima instanță sau, după caz, în instanța de apel, când eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Conform art.63 al Codului familiei, în cazul când părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească, ținându-se cont de interesele și părerea copilului (dacă acesta a atins vârsta de 10 ani). În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vârsta copilului, calitățile

morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.). La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și avizul autorității tutelare în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți.

Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că atât prima instanță, cât și instanța de apel nu au elucidat pe deplin toate circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinii în fond, fapt ce a adus la aprecierea eronată a probelor pe dosar și la emiterea unor hotărâri judecătorești superficiale și anume la materialele dosarului lipsește avizul autorității tutelare, fapt prin care au fost încălcate grav interesele copiilor minori. Mai mult decât atât, instanțele de judecată nu au luat în considerare atașamentul copiilor față de fiecare dintre părinți, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.).

Cu atât mai mult cu cât, din înscrisurile la dosar rezultă că C.A. se caracterizează pozitiv și în perioada de timp când copiii s-au aflat la întreținerea lui, acesta a creat condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea lor.

Astfel, din considerentele menționate și având în vedere faptul că atât prima instanță, cât și instanța de apel nu au elucidat pe deplin toate circumstanțele ce au importanță pentru soluționarea pricinii în fond, și deoarece eroarea judiciară în cauză nu poate fi corectată de către instanța de recurs, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul, de a casa integral decizia Curții de Apel Chișinău din 16 octombrie 2008 și hotărârea Judecătorei Râșcani mun. Chișinău din 21 martie 2008 și de a restitui pricina spre rejudecare în prima instanță.

Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.2ra-435/2009 din 25.03.2009

Prin calitate de parte a actului juridic se subînțelege atât partea care figurează în actul respectiv greșit, cât și partea corespunzătoare a tranzacției.

(Extras)

A.B. a depus cerere de chemare în judecată împotriva G.M., intervenientului accesoriu N.C. și notarul M.A.-T. privind anularea parțială a contractului, recunoașterea dreptului de proprietate și recunoașterea calității de moștenitor legal.

În motivarea acțiunii reclamanta B.A. a indicat că, la 5 octombrie 2006 notarul privat M.A.-T. a autentificat contractul de vânzare-cumpărare a apartamentului nr.2 din

str. Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău, încheiat între N.C. în calitate de vânzător și pârâta G.M., indicată în acest contract în calitate de cumpărător.

Însă, acest apartament a fost procurat din mijloacele bănești a fiului ei B.V., obținute în urma înstrăinării la 15 septembrie 2006 a apartamentului său nr.22 din str. Șt. Gheorghe, 29, mun.Chișinău. Pârâta, fiind concubina lui B.V., s-a folosit de faptul că, ultimul întrebuița abuziv băuturi alcoolice și s-a aflat la evidență medicală cu diagnosticul alcoolism cronic, s-a prezentat la notar ca soția lui B.V., și, urmărind scopuri meschine, a prezentat în loc de actele acestuia actele sale de identitate, iar peste aproximativ trei luni după încheierea de către G.M. a contractului nominalizat B.V. a decedat.

Din motivele expuse și fiindcă B.V. a achitat costul apartamentului din mijloacele bănești proprii și a avut intenția procurării acestui imobil, reclamanta B.A. a solicitat instanței recunoașterea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr.2 din Băcioii Noi, 14/2, mun. Chișinău parțial nul, ca fiind încheiat prin dol, indicarea în acesta în calitate de cumpărător a cet. B.V., recunoașterea după acesta a dreptului de proprietate asupra imobilului în cauză, iar ea să fie recunoscută moștenitor legal a averii succesoriale rămase după decesul fiului.

Prin hotărârea Judecătoriei Botanica mun.Chișinău din 24 iunie 2008 acțiunea reclamantei B.A. a fost respinsă.

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 13 noiembrie 2008 a fost respins apelul declarat de către B.A. și a fost menținută hotărârea nominalizată a primei instanțe.

B.A. a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea recursului, casarea hotărârilor judecătorești pronunțate în cauza dată și emiterea unei noi hotărâri prin care acțiunea ei să fie admisă integral.

Recurenta, B.A. în motivarea recursului a indicat că, decizia instanței de apel este ilegală și neîntemeiată, concluziile instanțelor inferioare contravin circumstanțelor cauzei. Că faptul comportamentului dolosiv a intimatei G.M. a fost demonstrat prin depozițiile intervenientului accesoriu N.C. și a notarului, precum și a martorilor audiați în ședință. Din aceste probe rezultă că G.M. s-a ocupat de procurarea apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău în grabă, acceptând fără negocieri oferta vânzătorului, i-a produs atât vânzătorului N.C. cât și notarului impresia că, B.V., participă activ la încheierea actului juridic contestat și precum că este soția lui, i-a împiedicat să prezinte buletinul său de identitate pentru a fi indicat drept cumpărător a apartamentului litigios, folosindu-se și de faptul că ultimul este bolnav de alcoolism cronic. Iar concluzia instanțelor judecătorești inferioare precum că declararea nulității actului juridic sub temeiul că acesta a fost încheiat prin dol poate fi solicitată numai de către părțile acestuia este ilegală, fiindcă potrivit prevederilor legii civile acest temei de nulitate poate fi invocat și de către succesorii părților tranzacției respective.

Recurenta B.A. și reprezentantul ei I.B. în ședința instanței de recurs, au susținut recursul, cerând admiterea acestuia în sensul declarat.

Reprezentantul intimatei G.M., în baza procurii, C.V., a solicitat respingerea recursului și menținerea hotărârilor judecătorești, pe care le consideră întemeiate și legale.

Intervenienții accesorii, notarul M.A.-T. și N.C. în ședința instanței de recurs nu s-au prezentat, fapt care în conformitate cu alin.(2) art.444 CPC nu împiedică examinarea recursului

Audiind părțile, studiind materialele dosarului, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, consideră recursul întemeiat și care urmează a fi admis cu casarea hotărârilor judecătorești și emiterea unei noi hotărâri cu privire la admiterea acțiunii, din următoarele motive.

În conformitate cu art.445 alin.(1) lit.b) CPC, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul și să caseze integral sau parțial decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, pronunțând o nouă hotărâre.

Potrivit art.753 Cod Civil, prin contractul de vânzare-cumpărare o parte (vânzător) se obligă să predea un bun în proprietate celeilalte părți (cumpărător), iar aceasta se obligă să preia bunul și să plătească prețul convenit.

Din materialele cauzei rezultă că cet. B.V. și intimata G.M. în perioada din anul 2002 au întreținut relații de concubinaj până la 22 ianuarie 2007, când B.V. a decedat. La 15 septembrie 2006 cet. B.V. a înstrăinat apartamentul nr.22 din str. Sf. Gheorghe, 29, mun.Chișinău, care îi aparținea cu drept de proprietate personală, cumpărătorului G.P., la prețul de 133000 lei.

În această perioadă, la 5 octombrie 2006 G.M. a procurat de la intimata N.C. apartamentul nr.2 din str. Băcioii Noi, 42, mun.Chișinău, în temeiul contractului de vânzare-cumpărare autentificat de către notarul privat M.A.-T., sub nr.17310. Potrivit depozițiilor părților, date în ședința de judecată, confirmate prin informația BC „ M.” nr.17/1864 din 8 mai 2008 acest apartament a fost procurat de către G.M. din contul mijloacelor bănești care îi aparțineau cu drept de proprietate personală lui B.V..

Recurenta B.A. contestă legalitatea actului juridic nominalizat sub temeiul încheierii acestuia prin comportamentul dolosiv a intimatei G.M., exprimat în ducerea în eroare a contragentului și a notarului privitor la subiectul tranzacției; cumpărătorul apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 42 urma să devină B.V., ca proprietar al mijloacelor bănești achitate în calitate de preț a bunului vizat.

Analizând conținutul hotărârilor contestate, Colegiul reține că instanțele inferioare au respins acțiunea reclamantei sub temeiul că, B.V., s-a aflat în relații în concubinaj cu G.M., adică ei acționau ca soț și soție, B.V. avea încredere în ultima și a fost de acord că apartamentul nr.2 din str. Băcioii Noi, 42 să fie procurat pe numele concubinei. Însă, această concluzie a primei instanțe, acceptată și de către instanța de apel, este neîntemeiată din următoarele considerente:

Unicul temei care generează apariția raporturilor familiale și a efectelor juridice acestora este căsătoria înregistrată în modul stabilit de Lege, pe când relații de concubinaj nu sunt recunoscute prin Lege ca drept raporturi juridice ce duc la regimul comun în devălmășie a patrimoniului

concubinilor. Astfel, relații de concubinaj existente între B.V. și G.M. nu au generat dreptul intimatei de a realiza actele de dispoziție asupra bunurilor ce aparțineau lui B.V., indiferent de faptul dacă aceste bunuri au fost dobândite în perioada relațiilor de concubinaj sau în afara acestora. Totodată, careva acte juridice translativ de proprietate cu titlu oneros, care ar putea genera la G.M. dreptul de dispoziție asupra mijloacelor bănești proprietatea lui B.V. în interesul său personal, sunt absente.

Așa dar, intimata G.M. nu dispunea de dreptul de dispoziție asupra mijloacelor bănești ce aparțineau cu drept de proprietate lui B.V. nici în interes comun, și nici în interesul său personal.

Referirea instanțelor inferioare la faptul că, la data de 4 decembrie 2006 (la expirarea a două luni după cumpărarea apartamentului) B.V. i-a eliberat G.M. o procură, prin care, intimata în virtutea art.242, 252 Cod Civil a fost împuternicită să reprezinte interesele lui B.V. la BC„M.”, să semneze pentru el și să primească banii conform cartelei, în interesele în exclusivitate a reprezentatului, Colegiul o consideră neîntemeiată. Acest înscris, reieșind din art.122 CPC reprezintă o probă impertinentă întrucât nu confirmă, combate sau pune la îndoială existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cazului dat.

Iar existența între G.M. și B.V. a unor relații de încredere, invocate de către instanțele inferioare, nu se echivalează cu consimțământul lui B.V. de a transmite mijloacele bănești în cauză G.M. cu titlu gratuit, că ultima era în drept să dispună de aceste în interesele sale personale.

Nu s-a confirmat prin careva probe admisibile nici faptul că B.V. intenționa să procure intimatei locuința din mijloacele bănești personale.

Totodată, din depozițiile intervenientului accesoriu N.C., audiată în ședința de judecată, s-a constatat că proprietarul mijloacelor bănești primite de către ea în urma înstrăinării apartamentului, când s-a prezentat la biroul notarial, nu putea să se deplaseze de sinestătător, de la el se simțea un miros de alcool, iar înainte de a intra în biroul notarial G.M. i-a procurat o sticlă de bere. Când notarul a întrebat, cine sunt vânzătorul și cumpărător a apartamentului, B.V. a scos din buzunar și a încercat să-i transmită notarului buletinul de identitate, însă, G.M., creînd impresia că este soția lui B.V., i-a împiedicat să se prezinte ca cumpărător, sub temeiul că nu există necesitate, i-a spus lui B.V. să-și ia înapoi actele și a transmis notarului buletinul său de identitate. Că într-adevăr banii pentru apartamentul nr.2 din str. Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău au fost ridicăți de pe contul bancar a lui B.V., fapt care nu a fost negat de către G.M. Însă, fiind dusă în eroare de către G.M., precum că ea este soția acestuia, nu a dat importanța faptului că ea a fost indicată în calitate de cumpărător în contractul contestat și nu B.V.

Faptul că, în perioada vieții B.V. a conștientizat ilegalitatea actului juridic încheiat de către G.M., precum că ultima l-a dus în eroare și nu a avut nici o intenție să procure pe numele ei oarecare bunuri imobile se confirmă prin depozițiile martorului C.R., audiat în cadrul judecării cauzei în prima instanță.

Prin urmare, Colegiul conchide că contractul de vânzare-cumpărare a apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 42, mun.Chișinău, a fost încheiat între N.C., în calitate de vânzător și G.M. în calitate de cumpărător, prin dol, exprimat prin eroarea în subiect. De fapt obligațiile de cumpărător au fost executate de către B.V., care și-a exprimat consimțământul de a procura apartamentul nr.2 din str. Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău, din mijloacele bănești personale a achitat prețul bunului și a intrat în posesia acestuia.

Este neîntemeiată și afirmația instanțelor inferioare precum că B.A., nefiind partea contractului din 5 octombrie 2006, nu este în drept de a invoca nulitatea relativă a actului juridic dat sub temeiul încheierii acestuia prin dol. Potrivit art.218 alin.(1) Cod civil nulitatea relativă a actului juridic poate fi invocată inclusiv și de către succesorii în drept a părților acestuia. Această normă urmează să fie interpretată în sensul larg, prin calitate de parte a actului juridic se subînțelege cât partea care figurează în actul respectiv greșit, atât și partea corespunzătoare a tranzacției. Raporturile juridice de proprietate permit succesiunea în drepturi, iar din materialele cauzei rezultă că B.A., fiind mama defunctului B.V., în temeiul art.1500 Cod Civil, este moștenitor legal de clasa I a averii succesoriale rămase după decesul lui. Prin urmare, B.A., ca succesori în drepturi a părții corespunzătoare a contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 42, mun.Chișinău, încheiat la 5 octombrie 2006, este în drept de contesta actul juridic în cauză sub temeiul încheierii acestuia prin dol. Mai mult decât atât, intervenientul accesoriu N.C. a recunoscut acțiunea reclamantei și a confirmat faptul că într-adevăr actul juridic contestat a fost încheiat în rezultatul comportamentului dolosiv a intimatei Marian N., astfel, că de fapt acțiunea dolului fiind invocată și de către vânzătorul bunului, ca partea actului juridic contestat.

În astfel de condiții, Colegiul consideră acțiunea recurentei în partea în ce privește recunoașterea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 42, mun.Chișinău, încheiat la 5 octombrie 2006 între N.C. și G.M. și autentificat de către notarul M.A.-T., parțial nul, precum și înlocuirea cumpărătorului Galina Marian, indicată în acest act juridic eronat, cu cumpărătorul corespunzător B.V., întemeiată și care urmează să fie admisă. În temeiul art.art.320 alin.(2), 753 Cod civil B.V. urmează să fie recunoscut proprietar al obiectului material al acestui act juridic - apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 42, mun.Chișinău

Iar faptul că B.A. este succesori universal a patrimoniului rămas după decesul cet. B.V., în virtutea art.art.320 alin.(2), 1432 Cod civil, asupra recurentei urmează să fie recunoscut dreptul de proprietate asupra apartamentului nr.2 din str. Băcioii Noi, 42, mun.Chișinău.

Astfel, din considerentele menționate, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit la Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul, de a casa integral decizia Curții de Apel Chișinău din 13 noiembrie 2008 și hotărârea Judecătoria Botonica mun.Chișinău din 24 iunie 2008, pronunțate în pricina civilă în cauză și de a

emite o nouă hotărâre prin care acțiunea A.B. să fie admisă integral, contractul de vânzare-cumpărare a apartamentului nr.2 din. Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău, încheiat între N.C. și G.M. și autentificat de către notarul M.A.-T. la 5 octombrie 2006 sub nr.17310 urmează să fie recunoscut parțial nul, ca fiind încheiat prin dol, cumpărătorului Galina Marian, indicată în acest act juridic eronat, urmează să fie substituită cu cumpărătorul corespunzător B.V., în privința căruia urmează să fie recunoscut dreptul de proprietate asupra imobilului vizat. De asemenea, B.A. urmează să fie

recunoscută moștenitor legal al averii succesorele rămase după decesul lui B.V. și proprietar a apartamentului nr.2 din Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău.

Totodată, Colegiul menționează că în temeiul art.28 alin.(1) lit.d) din Legea cadastrului bunurilor imobile decizia pronunțată constituie drept temei pentru înregistrarea la Organul Cadastral Teritorial Chișinău a dreptului de proprietate a A.B. asupra apartamentului nr.2 din. Băcioii Noi, 14/2, mun.Chișinău.

ÎN ATENȚIA AVOCAȚILOR!

La 5 august curent, în incinta Biroului Asociați de Avocați „Râhlea și Asociații”, s-a desfășurat seminarul organizat de Centrul de Drept al Avocaților (CDA) **Aplicarea art. 5 și 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale în practica națională**. Seminarul este parte a proiectului **Monitorizarea eficienței și calității actului de justiție în contextul integrării europene** susținut de Comitetul Helsinki din Suedia pentru Drepturile Omului (SHC).

Auditoriul, circa 30 de persoane, majoritatea tineri avocați, s-au arătat interesați de tematica pusă pentru discuție, dar și de dorința de a se informa, privind domeniul dat, de la persoanele, printre care foști profesori și practicieni, cu o experiență vastă în domeniu, care de astă dată au fost invitați în calitate de experți. E vorba de dnii Dumitru Brașoveanu, avocat în BAA „Păduraru și Partenerii”, Gheorghe Amihalachioaie, președintele BA din RM, Vasile Râhlea, membru al Consiliului BA din RM, Alexei Barbăneagră, doctor habilitat în drept, profesor universitar, președinte al CDA și membru al BAA „Corect”.

Drept punct de pornire a discuțiilor între cei prezenți au constituit-o comunicatele prezentate de către experți care au fost axate pe analiza aprofundată a practicii naționale în ceea ce privește aplicarea art.5 și 6 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale. Discuțiile au fost extinse și asupra altor domenii și practici, astfel încât invitații au aflat lucruri noi privind dreptul la un proces echitabil

(art.6); drepturile și libertățile fundamentale ale omului stipulate în Convenție; numeroasele dosare pierdute de Republica Moldova la CEDO; procesele de efectuare a justiției în care drepturile omului sunt lezate grav etc.

Analiza încălcării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care au devenit obiectul examinării la CEDO în privința RM, denotă multitudinea de probleme cu care se confruntă structurile de resort guvernamentale, fapt care a servit drept temei pentru adresările cetățenilor, dar și ale instituțiilor cu diferit gen de activitate la CEDO: - încălcarea art.6 din Convenție și a art.1 din Primul Protocol Adițional la Convenție (dreptul la respectarea bunurilor sale și folosirea liberă a lor); încălcări ale Convenției (dreptul la asociere); dreptul la libera exprimare; - încălcarea drepturilor petiționarului în cadrul procedurii penale etc.

În cadrul seminarului s-a discutat și despre obiectivele proiectului *Monitorizarea încălcărilor drepturilor omului reflectate în hotărârile judiciare irevocabile* prin care CDA a urmărit scopul bine definit de informare corectă a cetățenilor din RM asupra efectuării actului de justiție și construirea percepțelor publice realiste cu privire la justiție, precum și elucidarea obligațiilor și oportunităților pe care le are statul

față de cetățenii săi; sensibilizarea societății civile și a funcționarilor instituțiilor de stat în problema efectuării actului justițiar, pentru a repara eroarea de drept în raport cu prevederile Convenției.

Toți cei prezenți la seminar au primit și câte un volum **CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA (COMENTARIU)** tipărit recent cu sprijinul financiar al **Reprezentanței UNHCR în Moldova, Comitetului Helsinki din Suedia pentru Drepturile Omului și al Ambasadei Regale a Norvegiei în România.**

Avocații care doresc să participe la proiectul derulat de CDA pot obține mai multe informații la adresa:
law-center@tmg.md
și la telefoanele:

21-37-09,
22-30-99.

Vasile ALECSANDRI

ISTORIA UNUI GALBEN (FRAGMENT)

GALBENUL: Ah! iubita mea, câte întâmplări am avut de la 1820 încoace!... De câte ori am trecut de la treptele cele mai nalte ale societății la cele mai de jos, din mâinile cele mai curate în labelle cele mai mârșave, de la sânurile cele mai nobile la piepturile cele mai deșarte de oricare simțire! Nu este soartă în lume mai curioasă și mai vagabondă decât a ființei nenorocite ce se numește *monedă*. În veci și peste tot locul slăviți și doriți, noi suntem pricina celor mai multe fericiți și nenorociți pe pământ și, cu toate aceste, rareori întâlnim suflete de acele închinat nouă și vrednice de toată lauda, care, cunoscând prețul nostru, ne păstrează ca moaște sfinte în fundul unei lăzi de fier, ne păstrează, zic, ani întregi și ne scapă de acea frecătură neconținută a degetelor omenești, care roade podoabele noastre. (...)

GALBENUL: (...) Unde mă găseam?... La directorul de tribunal. Nu ți-oi descri figura lui, pentru că era foarte neînsemnată, dar ți-oi vorbi de buzunarul său. Știi că noi, banii, judecăm mai totdeauna oamenii după pungile și după buzunarele lor, și eu mărturisesc că acest fel de judecată mi se pare cel mai nimerit într-o epocă unde domnește interesul. Dl Buffon, naturalistul francez, a zis că: *stilul arată omul*; eu zic că: *buzunarul arată omul*. El este cea mai sigură caracteristică a firii, a patimilor și a moralului său. De pildă, buzunarul **unui** chelțuitor este spart; punga **unui** zgârcit e făcută de materie groasă și trainică și e legată cu nouăzeci și nouă de noduri ș.c.l.; iar buzunarul directorului putea foarte bine să dea o lămurită idee de haos, căci nu avea nici margini, nici fund.

Închipuiește-ți dar, scumpa mea, ce groază m-a cuprins când m-am rătăcit în acel sac lung și adânc! Mă credeam pierdut întocmai ca un călător în pustiurile Africii, dar mă înșelam, pentru că buzunarul suspomenitului director de tribunal nu semăna nicidecum cu un pustiu; acesta dimpotrivă era locuit de feluri de neamuri străine și pribegite acolo din alte pungi.

Când am ajuns la marginile aceluia sac, am găsit o poporație foarte amestecată de galbeni olandezi și nemțești, de irmilici vechi și noi, de carboave, până și de sfațigi, până și de firfirici, care cu toții trăiau într-o armonie ce m-a adus în mare mirare, cunoscând dihonii care despart astăzi națiile.

PARAUA: Cum, frate, carboavele și irmilicii erau prieteni?

GALBENUL: Nu numai prieteni, dar aș putea zice frați de cruce, dacă n-aș ști că irmilicii sunt dușmanii sfintei cruci. Și această unire eterogenă știi tu de unde se trăgea?... Din crudul obicei care silise pe fieștecare monedă a-și lepăda naționalitatea, când a intrat în acel buzunar directoresc. Acole, galbenii, irmilicii ș.c.l. nu se mai numeau nici galbeni, nici irmilici, nici carboave.

PARAUA: Dar cum, cum?

GALBENUL: *Martori!*... Înțelegi acum? De pildă, galbenii se chemau martori de treizeci și cinci de ani; irmilicii martori de patrusprezece sau de șasesprezece ani, după vârstă; carboavele martori de doisprezece ani; și toți la un loc alcătuiau un popor nou, cunoscut sub nume de: *nația dovezilor sunătoare*... Mă pricepi acum?

PARAUA (*oftând*): Te pricep. (*După o mică tăcere.*) Și mult ai șezut tu acolo?

GALBENUL: Așteaptă. Voi, turcilor, aveți un proverb pe care nu mi-l aduc aminte, dar care se începe cu haram...

PARAUA: *Haram gheldi, haram ghiti.*

GALBENUL: Tocmai; acest proverb, pe cât înțeleg, vrea să zică că de banii luați nedrept nu s-alege nimic.

PARAUA: Bre! Nu te știam poliglot.

GALBENUL: Cum să nu fiu poliglot, soro dragă, dacă am slujit oarecând drept plata unei subscrieri la un Tetraglison, care era să iasă... dar să venim la proverbul pomenit, pentru ca să vezi cum se adevărește înțelesul lui.

A doua seară, după intrarea mea în colonia *dovezilor sunătoare*, stam la vorbă cu câțiva *martori* de deosebite vârste și povesteam pe rând chipurile înșelătoare ce întrebuițase stăpânul nostru pentru ca să ne tragă în sânul lui, de la răzeși, de la văduvele sărace și de la toți nenorociții împlicinați, la care ne aflasem mai înainte, când deodată o mână lacomă ne cuprinse grămadă în palmă și ne trânti ca vai de noi! pe o masă de cărți unde se juca stos. Câteva perechi de ochi se țintiră cu dragoste asupra noastră, și după câteva talii, o altă mână străină se întinse spre noi și ne trase într-un alt colț al mesei. Directorul nu mai era stăpânul nostru... El ne pierduse pentru totdeauna. Pare că-l aud și acum cât de tare se blestema, cum se ocăra pe sine cu cuvintele cele mai proaste pentru că jucase, în vreme ce noul meu stăpân îi zicea din vreme în vreme cu sânge rece: *haram gheldi, haram ghiti!*

De-atunci m-am pătruns de adevărul acestui proverb (...).